

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
Харківський національний університет внутрішніх справ
Сумська філія
Кафедра соціально-економічних дисциплін

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
навчальної дисципліни «Особиста безпека поліцейського»
обов'язкових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
262 Правоохоронна діяльність (поліцейські)

Суми 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023р. № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою
Сумської філії
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 29.08.2023р. № 8

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС зі спеціальних дисциплін
Протокол від 29.08.2023р. № 7

Розглянуто на засіданні кафедри соціально-економічних дисциплін Протокол
від 29.08.2023р. № 2

Розробник:

завідувач кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії ХНУВС,
кандидат економічних наук, доцент Лук'янихіна О.А.

Рецензенти:

1. Заступник начальника відділу ГУНП в Сумській області, майор поліції,
кандидат юридичних наук Романов В.О.
2. Т.в.о. завідувача кафедри тактичної та спеціальної фізичної підготовки
факультету №3 Харківського національного університету внутрішніх справ,
капітан поліції, кандидат педагогічних наук, доцент Боровик М.О.

**1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами
(денна форма навчання)**

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр № 1							
Тема № 1: Сутність, основні поняття та категорії безпеки життєдіяльності	8	2	-	2	-	4	
Тема № 2: Поліцейський в системі «Людина-життєве середовище»	8	2	-	2	-	6	
Тема № 3: Природні, техногенні, соціально-політичні небезпеки: характеристика, їх вплив на людей та об’єкти економіки	18	6	-	6	-	6	
Тема № 4: Організаційно-правовий механізм та методи запобігання надзвичайним ситуаціям та усунення їх наслідків	10	2	-	2	-	6	
Тема №5: Правові й організаційні основи охорони праці й особистої безпеки	10	2	-	2	-	6	
Тема №6: Умови праці. Фактори трудової діяльності поліцейського	12	2		2		6	
Тема №7: Профілактика травматизму та професійних захворювань	12	2	-	2	-	8	
Тема №8: Основи виробничої безпеки	12	2	-	2	-	8	
Всього за семестр №1:	90	20	-	20	—	50	залік

3. Методичні вказівки до практичних занять

Тема №1: Сутність, основні поняття та категорії безпеки життєдіяльності

Практичне заняття 1 Сутність, основні поняття та категорії безпеки життєдіяльності

Навчальна мета заняття: знати суть безпеки життєдіяльності, її задачі, функції, а також основні поняття та категорії; вміти визначати місце безпеки життєдіяльності у системі сучасних наук і в рамках формування особистої безпеки поліцейського.

Час проведення - 2 год. Місце проведення - навчальна аудиторія.

Навчальні питання

1. Сутність, задачі, основні етапи розвитку безпеки життєдіяльності.
2. Основні поняття та визначення безпеки життєдіяльності.
3. Місце безпеки життєдіяльності у системі сучасних наук
4. Класифікація небезпечних та шкідливих факторів.
5. Надзвичайні ситуації: їх ознаки, види та рівні.
6. Теорія небезпеки та ризику.

Література :

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. № 254к/96-ВР. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кодекс цивільного захисту: Закон України від 02.10.2012 за № 5403-VI. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>
3. Про затвердження Класифікаційних ознак надзвичайних ситуацій: Наказ МВС України від 06.08.2018 № 658р. № 1400. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0969-18#Text>
4. Порядок класифікації надзвичайних ситуацій за їх рівнями, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 24 березня 2004 р. № 368 (Офіційний вісник України, 2004 р., № 12, ст. 740; 2009 р., № 24, ст. 800; 2013 р., № 41, ст. 1477). // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/368-2004-%D0%BF#Text>
5. Безпека життєдіяльності та охорона праці : підручник / [В. В. Сокурєнко, О. М. Бандурка, С. М. Бортник та ін.]; за заг. ред. В. В. Сокурєнка ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2021. 308 с. URI: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/10837>

Додаткова

1. Безпека людини у сучасних умовах: монографія / В.В. Березуцький, Н.Л. Березуцька, А.О. Богодист та ін.; за заг. ред. проф. В.В. Березуцького.

- Харків: ФОП Мезіна В.В., 2018. 208 с., С.8-22 URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/34933>.
2. Безпека життєдіяльності: Навчально-методичний посібник / [Укладачі: В.І. Кошель, Г.П. Сав'юк, Б.С. Дзундза]. Івано-Франківськ: НАІР, 2015. 107 с. URL: https://kbg.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/51/2018/04/Kurs_Lektsij_BGD_2015-_new.pdf
  3. Безпека життєдіяльності : підручник. / [О. І. Запорожець, Б. Д. Халмурадов, В. І. Применко та ін.] К. : «Центр учбової літератури», 2013. 448 с. URL: <https://kpmu.km.ua/upload/medialibrary/8ca/BYEITYENA-zykhkhzhkyaoersfkhk-Iatsuszyeshch.pdf>
  4. Лук'янихіна О.А. Екологічна безпека та екологічний ризик. Екологічний менеджмент на підприємстві [розділ підр.]/ Менеджмент для магістрів: підручник/ За ред. проф. О.Ф.Балацького та проф. О.М.Теліженка. Суми: ВТД "Університетська книга", 2013. Т. 2. 619с., С.492-510 (Гриф МОН, лист №14.4/18-Г-2924 від 30.12.2008р.)
  5. <http://dsns.gov.ua> – Офіційний сайт Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС).

План проведення заняття

I. Вступ: 15 хвилин.

Прийняти доповідь про готовність групи, перевірити наявність особового складу та підготовку до проведення заняття, провести інструктаж про заходи особистої безпеки при проведенні заняття, довести тему, навчальні питання та порядок їх відпрацювання, мету заняття.

II. Основна частина: 65 хвилин.

Розпочати заняття необхідно з постановки проблемних питань по темі. Також звертається увага курсантів на окремі питання, які необхідно розкрити під час виступів на занятті.

При розкритті першого питання курсанти повинні висвітлити сутність, задачі, а також розглянути основні етапи розвитку безпеки життєдіяльності.

Особливу увагу слід звернути на те, що безпека життєдіяльності охоплює життя і діяльність людини у взаємодії з навколишнім (природним та штучним) середовищем, це наука про загальну стратегію виживання та розвитку людства на різних рівнях прояву людського буття в залежності від стану навколишнього природного та техногенного середовища, шляхів людської діяльності та світогляду, державної політики та міжнародних принципів співіснування та розвитку, яка вивчає загальні закономірності виникнення небезпек для життя і здоров'я людини та визначає шляхи, засоби та заходи щодо їхнього запобігання, подолання та зменшення негативних наслідків в разі виникнення НС, аварій, катастроф.

При висвітленні другого питання необхідно виокремити основні поняття та визначення безпеки життєдіяльності (життя, діяльність, життєдіяльність, безпека, небезпека, ризик), з'ясувати їх місце у вивченні безпеки життєдіяльності.

У третьому питанні потрібно розкрити місце безпеки життєдіяльності в системі сучасних наук, її зв'язок із гуманітарним (філософія, теологія, лінгвістика); природничими (математика, фізика, хімія, біологія); інженерними (опір матеріалів, інженерна справа, електроніка); науками про людину (медицина, психологія, ергономіка, педагогіка); науками про суспільство (соціологія, економіка, право) науками.

Розглядаючи четверте питання, потрібно розуміти, що джерелами (носіями) небезпек є природні процеси та явища, елементи техногенного середовища, людські дії, що криють у собі загрозу безпеки. Небезпеки існують у просторі й часі та реалізуються у вигляді потоків енергії, речовини та інформації. Саме на цьому і ґрунтується класифікація небезпечних факторів. За характером та природою впливу всі небезпечні та шкідливі фактори поділяються на: фізичні, хімічні, біологічні та психо-фізіологічні.

При підготовці п'ятого питання курсанти повинні усвідомити, що у безпеці життєдіяльності суттєвою є класифікація небезпек життєдіяльності людства за джерелами походження, згідно з якою усі небезпеки поділяються на чотири групи: природні, техногенні, соціально-політичні та комбіновані.

За Кодексом цивільного захисту України надзвичайні ситуації класифікуються за характером походження, ступенем поширення, розміром людських втрат та матеріальних збитків.

Залежно від характеру походження подій, що можуть зумовити виникнення надзвичайних ситуацій на території України, визначаються такі види надзвичайних ситуацій: 1) техногенного характеру; 2) природного характеру; 3) соціальні; 4) воєнні.

Залежно від обсягів заподіяних надзвичайною ситуацією наслідків, обсягів технічних і матеріальних ресурсів, необхідних для їх ліквідації, визначаються такі рівні надзвичайних ситуацій: 1) державний; 2) регіональний; 3) місцевий; 4) об'єктовий.

Порядок класифікації надзвичайних ситуацій за їх рівнями встановлюється відповідно до Порядку класифікації надзвичайних ситуацій, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 березня 2004 р. № 368.

ДК 019:2010. Класифікатор надзвичайних ситуацій. надає перелік конкретних надзвичайних ситуацій відповідно за групами – природні, техногенні, воєнні, соціальні.

Шосте питання охоплює дослідження поняття ризик як кількісної оцінки небезпеки або частоти реалізації небезпеки та концепції допустимого ризику як такого рівня ризику, який суспільство спроможне забезпечити у цей час, виходячи з рівня життя, соціально-політичного та економічного становища, розвитку науки та техніки.

Після розгляду теоретичних питань перевіряється виконання самостійної роботи, заслуховуються доповіді курсантів з їх обговоренням, проводиться тестовий контроль знань.

ІІІ. Заключна частина: 10 хвилин.

У заклучній частині заняття аналізується та узагальнюється вивчений матеріал, підбиваються підсумки щодо рівня засвоєння матеріалу теми, а також пояснюється завдання на наступну тему практичного заняття.

Завдання що виносяться на самостійну роботу курсанта (при виконанні завдання обов'язково зазначати джерело, котрим Ви користувалися):

Законспектувати і вивчити програмні питання

1. Законспектувати і вивчити питання

1. Занотуйте у вигляді таблиці характеристику груп факторів: фізичних, хімічних, біологічних, психофізіологічних.

Характеристика груп факторів БЖД

Назва факторів	Характерні особливості і складові
фізичні	

хімічні	
біологічні	
психофізіологічні	

2.Ризик, як фактор потенційної небезпеки. Концепція допустимого ризику(3, 4, 5 у списку рекомендованої літератури до теми 1)

3. Внесіть у таблицю порогові значення показників ознак надзвичайних ситуацій, представлених у таблиці, користуючись текстом Наказу МВС України від 06.08.2018 № 658р. № 1400. «Про затвердження Класифікаційних ознак надзвичайних ситуацій и зазначте вид НС:

	Ознака і її суть	Порогове значення показника ознаки, одиниці вимірювання	Вид НС (техногенного, природного, соціального характеру)
1	<ul style="list-style-type: none"> - Лісова пожежа верхова (низова) на площі - Лісова пожежа верхова (низова) на площі для заповідних територій та об'єктів особливого природоохоронного значення - Лісова пожежа верхова (низова) на площі для території зони відчуження та зони безумовного (обов'язкового) відселення 		
2	Загибель, отруєння або травмування людей внаслідок вибухів та пожеж (у тому числі внаслідок отруєння чадним газом) у спорудах житлового призначення (побутові пожежі)		
3	Загибель або травмування людей (персоналу) внаслідок аварій, катастроф, аварійних подій (крім випадків ДТП), інших небезпечних подій (у тому числі нещасних випадків)		
4	Вибух (пожежа) під час руху транспортного засобу з вибухонебезпечними (легкозаймистими) речовинами, НХР або нафтопродуктами (з пошкодженням ємностей (цистерна, контейнер, упаковка тощо) небезпечного вантажу)		
5	Зупинка електроенергетичної станції в опалювальний період внаслідок аварії на основному устаткуванні: <ul style="list-style-type: none"> - потужністю від 4 до 50 МВт - потужністю від 51 до 115 МВт - потужністю від 116 до 500 МВт 		
6	Однчасне отруєння людей з одного колективу внаслідок споживання продуктів харчування або води: <ul style="list-style-type: none"> - ботулізм - токсиканти одного виду - дикорослі гриби та рослини або комбінація токсикантів двох і більше видів 		

7	Зникнення або викрадення небезпечних хімічних речовин (НХР), що можуть створити або створюють фактори ураження для персоналу об'єкта, населення або інших об'єктів навколишнього середовища: - для НХР 1 класу небезпеки - для НХР 2 класу небезпеки - для НХР 3 класу небезпеки - для НХР 4 класу небезпеки		
8	Перебування від 10 осіб на крижині, що дрейфувала у відкритому морі, водосховищі або річці, що обумовило залучення сил та засобів формувань цивільного захисту		

2.Скласти словник термінів до теми (якщо поняття зустрічались по тексту, їх 2-гий раз їх писати не потрібно).

Життя, діяльність, життєдіяльність, безпека, небезпека, надзвичайна ситуація, небезпечний фактор, шкідливий фактор, вражаючий фактор, ризик, допустимий ризик.

Теми рефератів

1. Історичний процес розвитку безпеки життєдіяльності як науки.
2. Ергономіка: сутність, розвиток, роль у забезпеченні безпеки життєдіяльності.
3. Класифікація небезпек – перший крок до забезпечення безпеки людини.
4. Ризик, як фактор потенційної небезпеки.

Тема №2: Поліцейський в системі «Людина-життєве середовище»

Практичне заняття 2 Поліцейський в системі «Людина-життєве середовище»

Навчальна мета заняття: знати сутність середовища життєдіяльності працівника національної поліції, дослідити особливості взаємодії людини з навколишнім середовищем, духовні, фізіологічні та психологічні особливості людини і їх значення у безпеці життєдіяльності і для забезпечення особистої безпеки поліцейського.

Час проведення – 2 год. Місце проведення – навчальна аудиторія.

Навчальні питання

1. Середовище життєдіяльності людини: сутність, види.
2. Система «людина – життєве середовище» та її компоненти.
3. Фізіологічні особливості людини. Основні аналізатори безпеки життєдіяльності: види, будова, значення.
4. Психологічні особливості людини. Нервова система
5. Стрес. Психологічна надійність людини та її роль у забезпеченні безпеки.

Література:

1. Безпека життєдіяльності та охорона праці : підручник / [В. В. Сокурєнко, О. М. Бандурка, С. М. Бортник та ін.]; за заг. ред. В. В. Сокурєнко ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2021. 308 с.
URI: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/10837>

Додаткова

1. Безпека людини у сучасних умовах: монографія / В.В. Березуцький, Н.Л.

- Березуцька, А.О. Богодист та ін.; за заг. ред. проф. В.В. Березуцького. Харків: ФОП Мезіна В.В., 2018. 208 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/34933>.
2. Березуцький В.В. Основи професійної безпеки та здоров'я людини : підручник / В.В. Березуцький [та ін.] ; під ред. проф. В.В. Березуцького. Харків : НТУ "ХПІ", 2018. 553 с. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/37199/1/Book_2018_Berezutskyi_Osnovy_prof_bezpeky.pdf
3. Зубар Н.М. Основи фізіології і гігієни харчування: Підручник. К.: Центр учбової літератури, 2010. 336 с. URL: http://boguslav-vpusp.net.ua/images/Files-2018/Osnovu_fiziologii_N.Zubar.pdf
4. Конфліктологія : навч. посіб. / А.І. Берлач, В.В. Кондрюкова, В.О. Криволапчук, О.Г. Поліщук; ОДУВС вид. 2-ге, доповн. Одеса : ОДУВС, 2010. 162 с. URL: <http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/310/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%BB%D1%96%D0%BA%D1%82%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F.pdf>
5. Платковська, О. В. Негативні психоемоційні стани та їх корекція в персоналі правоохоронних органів. *Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України* : тези доп. наук.-практ. конф. (м. Харків, 27 берез. 2020 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. С. 214-216. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/8988>
6. Як пережити кризу і зберегти спокій (Офіційний сайт ДСНС) URL: <https://dsns.gov.ua/uk/abetka-bezpeki/diyi-naselennya-v-umovax-nadzvicainix-situacii-vojenного-xarakteru>

План проведення заняття

I. Вступ: 15 хвилин.

Прийняти доповідь про готовність групи, перевірити наявність особового складу та підготовку до проведення заняття, провести інструктаж про заходи особистої безпеки при проведенні заняття, довести тему, навчальні питання та порядок їх відпрацювання, мету заняття.

II. Основна частина: 65 хвилин.

Розпочати заняття необхідно з постановки проблемних питань по темі. Також звертається увага курсантів на окремі питання, які необхідно розкрити під час виступів на занятті.

При розкритті першого питання курсанти повинні зрозуміти сутність поняття середовище життєдіяльності людини та його види: природне, соціальне або соціально-політичне, техногенне середовище. Досліджуючи техногенне середовище, потрібно знати, що воно, в свою чергу, поділяється на побутове і виробниче середовище. Потрібно також розібратися, які параметри характеризують виробниче середовище, а які побутове і як вони можуть характеризувати безпечність цього виду середовища.

Друге питання тісно пов'язане з теорією систем. Системою, яка вивчається у безпеці життєдіяльності, є система «людина - життєве

середовище». Особливу увагу при вивченні другого питання слід звернути на те, що хоча основним об'єктом вивчення безпеки життєдіяльності є зв'язки у системі «людина - життєве середовище», у центрі уваги перебуває людина. Життєве середовище – другий елемент системи «людина – життєве середовище». Людина є елементом багатьох систем, таких як: мікроколектив(сім'я), колектив мешканців будинку, мікрорайон, місто, країна і залежно від рівня може мати відмінні властивості, виконувати інші ролі і таким чином впливати на загальний стан системи, її безпеку. Крім того, поліцейський є частиною багатьох систем- соціальних, соціо-технічних і важливо розуміти, як формується взаємодія в таких системах і підтримується безпека. Як взаємодіє людина (поліцейський) у системі «людина-машина». Які особливості такої взаємодії мають значення для виконання службових обов'язків.

У третьому питанні потрібно розкрити сутність і складові поняття фізіологічні особливості організму людини, які є важливими саме для забезпечення її життєдіяльності: Потрібно знати характеристика основних аналізаторів безпеки життєдіяльності - зорового, слухового, шкірного, або тактильного, аналізатора внутрішніх органів, або вісцерального аналізатора.

Розглядаючи четверте питання, потрібно розуміти сутність і види психологічних особливостей людини загалом і працівника Національної поліції. Серед них потрібно зупинитись на вивченні таких як: психіка, атрибути людини: стать, вік, темперамент, риси людини: інтелект, відповідальність, характер, якості людини: відчуття, сприйняття, мислення, пам'ять, емоції; види рухових реакцій і їх значення для виконання службових функцій.

П'яте питання передбачає дослідження поняття психологічна надійність людини та її роль у забезпеченні безпеки. Потрібно розібратися, що представляє собою стрес, чому він є небезпечним, які реакції людини на стрес і чому це так важливо для забезпечення питань безпеки.

Після розгляду теоретичних питань перевіряється виконання самостійної роботи, заслуховуються доповіді курсантів з їх обговоренням, проводиться тестовий контроль знань.

III. Заключна частина: 10 хвилин.

У заклучній частині заняття аналізується та узагальнюється вивчений матеріал, підбиваються підсумки щодо рівня засвоєння матеріалу теми, а також пояснюється завдання на наступну тему практичного заняття.

Завдання що виносяться на самостійну роботу курсанта

1. Законспектувати і вивчити програмні питання (при виконанні

завдання обов'язково зазначати джерело, котрим Ви користувалися):

1. Законспектувати і вивчити питання:

1. Стрес. Фактори, що викликають стрес у роботі працівника правоохоронних органів
2. Психотипи за реакцією людей на небезпеку. Психологічна надійність людини та її роль у забезпеченні безпеки. Стресові стани у людей, що знаходяться в районі НС.
3. Захисні властивості людського організму. Аналізатори БЖД.
4. Біоритми людського організму і їх роль у забезпеченні життєдіяльності організму. Вплив на працездатність людини.

5. Вплив на психіку алкоголю, тютюну і наркотичних речовин.
  6. Занотуйте перелік небезпек (скласти самостійно), що є характерними для побутового середовища людини, а які для техногенного - з точки зору виконання службових обов'язків працівником Національної поліції.
2. Скласти словник термінів до теми (якщо поняття зустрічались по тексту, їх 2-ий раз писати не потрібно).
- середовище життєдіяльності людини, фактори середовища життєдіяльності, шкідливий вплив на здоров'я людини, сприятливі умови життєдіяльності людини, особиста безпека поліцейського, аналізатори безпеки життєдіяльності, психіка, атрибути людини: стать, вік, темперамент, риси людини: інтелект, відповідальність, характер, якості людини: відчуття, сприйняття, мислення, пам'ять, емоції, рухові реакції, стрес, психічні стани, психічні процеси, психічні властивості.

Теми рефератів

1. Загальні уявлення про обмін речовин та енергію.
2. Роль біоритмів у забезпеченні життєдіяльності людини.
3. Пам'ять людини: види, методи збереження і покращення.
4. Здоров'я людини як показник якості навколишнього середовища.
5. Вплив алкоголю, наркотичних та лікарських речовин на організм людини.

Тема №3: Природні, техногенні, соціально-політичні небезпеки: характеристика, їх вплив на людей та об'єкти економіки

Практичне заняття 3 Природні загрози та характер їхніх проявів і дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки

Аудиторія обладнана мультимедійним проектором.

Навчальна мета заняття: з'ясувати роль природних загроз, дослідити характер і наслідки їхніх проявів і дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки.

Час проведення – 2 год. Місце проведення – навчальна аудиторія

Навчальні питання

1. Природні загрози: сутність, види.
2. Геологічні процеси і явища.
3. Метеорологічні процеси і явища.
4. Гідрологічні процеси і явища.
5. Пожежі у природних екосистемах
6. Біологічні небезпеки.

Література:

1. ДСТУ 2272-2006 „Пожежна безпека. Терміни та визначення основних понять”. URL: https://ammokote.com/wp-content/uploads/2020/08/DSTU_2272_2006.pdf
2. ДСТУ EN ISO 7010:2019 (EN ISO 7010:2012; A1:2014; A2:2014; A3:2014; A4:2014; A5:2015; A6:2016; A7:2017, IDT; ISO 7010:2011; Amd 1:2012; Amd 2:2012; Amd 3:2012; Amd 4:2013; Amd 5:2014; Amd 6:2014; Amd 7:2016, IDT) Графічні символи

- КОЛЬОРИ ТА ЗНАКИ БЕЗПЕКИ Зареєстровані знаки безпеки. URL: https://zakon.isu.net.ua/sites/default/files/normdocs/dstu_en_iso_7010_2019.pdf
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. № 254к/96-ВР. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
  4. Кодекс цивільного захисту: Закон України від 02.10.2012 за № 5403-VI. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.
  5. Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення: Закон України № 4004-XII від 24 лютого 1994 року. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4004> Про питну воду та питне водопостачання: Закон України № 2918-III від 10 січня 2002 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2918-14#Text>
  6. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 року №1264-XII. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
  7. Про питну воду та питне водопостачання: Закон України № 2918-III від 10 січня 2002 року. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2918-14#Text>
  8. Про затвердження Плану реагування на надзвичайні ситуації державного рівня : Постанова Кабінету Міністрів України; План, Перелік від 14.03.2018 № 223 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/223-2018-%D0%BF>
  9. Про затвердження Технічного регламенту знаків безпеки і захисту здоров'я працівників: Постанова КМУ від 25 листопада 2009 р. № 1262 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1262-2009-%D0%BF#Text>
  10. Про затвердження Правил пожежної безпеки в Україні : Наказ МВС України Форма від 30.12.2014 № 1417. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0252-15>
  11. Про затвердження Класифікаційних ознак надзвичайних ситуацій: Наказ МВС України від 06.08.2018 № 658. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0969-18#Text>
  12. Інструкція про порядок взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Національною поліцією України та Національною гвардією України у сфері запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, пожежі та небезпечні події Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 22.08.2016 № 859 Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 14 вересня 2016 р. за № 1254/29384
  13. ДК 019:2010. Класифікатор надзвичайних ситуацій. На заміну ДК 019-2001 ; Чинний від 2011-01-01. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va457609-10#Text>
  14. Безпека життєдіяльності та охорона праці : підручник / [В. В. Сокурєнко, О. М. Бандурка, С. М. Бортник та ін.]; за заг. ред. В. В. Сокурєнко ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2021. 308 с. URI: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/10837>

15. Желібо Є. П., Заверуха Н. М., Зацарний В. В. Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти України I-IV рівнів акредитації/ за ред. /Є. П. Желібо, і В.М. Пічі. Львів: Піча Ю.В., К.: "Каравела", Львів: "Новий Світ.", 2002. 328 с. С.162-180; URL: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/07/ZHelibo-YE.P.-Bezpeka-zhittiediynosti.pdf>
16. Безпека життєдіяльності : підручник. / [О. І. Запорожець, Б. Д. Халмурадов, В. І. Применко та ін.] К. : «Центр учбової літератури», 2013. 448 с. URL: <https://kpmu.km.ua/upload/medialibrary/8ca/BYEITYENA-zykhkhzhckyaoersfkhk-latsuszyeshch.pdf>
17. Лапін В.М.. Безпека життєдіяльності людини. Навчальний посібник. 5-те видання, стереотипне. / В. М. Лапін. Львів: ЛБК НБУ, 2002. 186 с.
18. Лук'янихіна О.А., Афанасенко М.О. Пожежі у природних системах: стан та методи запобігання. *Проблеми цивільного захисту населення та безпеки життєдіяльності: сучасні реалії України*: VI Всеукраїнська заочна науково-практична конференція (м. Київ, Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, 28 квітня 2020 року). К., 2020. С. 98.
19. Лук'янихіна О.А. Екологічна безпека та екологічний ризик. Екологічний менеджмент на підприємстві [розділ підр.]/ Менеджмент для магістрів: підручник/ За ред. проф. О.Ф.Балацького та проф. О.М.Теліженка. – Суми: ВТД "Університетська книга", 2013. Т. 2. 619с., С.492-510 (Гриф МОН, лист №14.4/18-Г-2924 від 30.12.2008р.)
20. Мягченко О. П. Безпека життєдіяльності людини та суспільства. Навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2010. 384 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Miahchenko_Oleksandr/Bezpeka_zhyttiedialnosti_liudyny_ta_suspilstva.pdf?PHPSESSID=eb84590d847f57123690b02c8fd2ef24
21. <http://dsns.gov.ua> – Офіційний сайт Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС).
22. Небезпеки природного характеру (Офіційний сайт ДСНС) URL: <https://dsns.gov.ua/uk/abetka-bezpeki-1/nebezpeki-prirodnogo-xarakteru>

План проведення заняття

I. Вступ: 10 хвилин.

Прийняти доповідь про готовність групи, перевірити наявність особового складу та підготовку до проведення заняття, провести інструктаж про заходи особистої безпеки при проведенні заняття, довести тему, навчальні питання та порядок їх відпрацювання, мету заняття. Також звертається увага курсантів на окремі питання, які необхідно розкрити під час виступів на занятті.

II. Основна частина: 70 хвилин.

II. Заняття проводиться бригадним методом, за тиждень-два курсанти розподіляються на 5 бригад, кожній з яких видається окреме завдання: дослідити і вивчити окремий вид надзвичайних ситуацій природного походження:

1 бригада – геологічні процеси і явища: характеристика, способи і механізми зменшення негативних наслідків, статистика та приклади по Україні;

2 бригада – метеорологічні процеси і явища характеристика, способи і механізми зменшення негативних наслідків, статистика та приклади по Україні;

3 бригада – гідрологічні процеси і явища характеристика, способи і механізми зменшення негативних наслідків, статистика та приклади по Україні;

4 бригада – пожежі у природних екосистемах характеристика, способи і механізми зменшення негативних наслідків, статистика та приклади по Україні;

5 бригада – біологічні небезпеки: характеристика, способи і механізми зменшення негативних наслідків, статистика та приклади по Україні.

Кожна бригада на основі вивчення 3-ї теми курсу готує презентацію і обирає доповідача та співдоповідача. Підготовлену презентацію за заданою темою мала група представляє на навчальному занятті. Відповідно оформлені паперові варіанти доповідей і файл презентації здають викладачеві на перевірку.

Презентації повинні бути підготовлені самостійно і обов'язково містити слайди з такою інформацією:

1. Коротка характеристика явища,
2. Статистика по Україні, найбільш видатні явища, що сталися в Україні,
3. конкретні рекомендації щодо запобігання і дій в умовах тих ситуацій.

Для довідки можна користуватися матеріалами сайту ДСНС України:

Рекомендації щодо дій населення у надзвичайних ситуаціях -

<https://www.dsns.gov.ua/ua/Abetka-bezpeki.html>

Аналітичний огляд стану техногенної та природної безпеки в Україні за 2019р., 2020р., 2021рік.

Національна доповідь про стан техногенної та екологічної безпеки за 2021.,2020.,...2001р.

При розкритті першого питання курсанти повинні висвітлити сутність поняття «стихійне лихо», «природні загрози».

При висвітленні другого питання необхідно виокремити сутність й основні складові геологічних процесів і явищ (виверження вулканів, землетруси, зсуви, селі), їх особливості, порядок дій, навести статистику.

У третьому питанні потрібно розкрити сутність й основні складові метеорологічних процесів і явищ (урагани, зливи, ожеледі, блискавки) їх особливості, порядок дій, навести статистику.

Розглядаючи четверте питання, потрібно розкрити сутність й основні складові гідрологічних процесів і явищ (повені, снігові лавини, шторми), їх особливості, порядок дій, навести статистику.

При підготовці п'ятого питання студенти повинні усвідомити, що велике місце займають пожежі у природних екосистемах, їх види і особливості, порядок дій, навести статистику природних пожеж за областями України.

Шосте питання охоплює дослідження біологічних небезпек, тобто таких небезпек, які спричинені живими організмами – вірусами, бактеріями, рослинами, тваринами. Особливу увагу потрібно приділити тим видам, які характерні для України. В умовах епідемії COVID-19 потрібно розглянути механізми розповсюдження інфекційних хвороб, їх види і небезпечні наслідки, які виникають. Також потрібно розглянути методи боротьби з цими хворобами. Вакцинація як метод профілактики розповсюдження небезпечних хвороб.

III. Заключна частина: 10 хвилин.

У заклучній частині заняття аналізується та узагальнюється вивчений матеріал, підбиваються підсумки щодо рівня засвоєння матеріалу теми. За результатами доповідей, якості підготовлених презентацій та трудового внеску кожного члена бригади виставляється оцінка за практичне заняття, а також пояснюється завдання на наступну тему практичного заняття.

Завдання що виносяться на самостійну роботу курсанта

1. Законспектувати і вивчити питання:

1.1. Пожежі у природних екосистемах;

1.2. Біологічні небезпеки.

2. Занотуйте у таблиці, характерні ознаки дії і впливу отруйних речовин на людину:

	Назва отруйної рослини, тваринного організму	Час початку дії	Характеристика дії на організм людини
1	Білена чорна		
2	Беладона		
3	Дурман звичайний		
4	Цикута		
5	Гриби		
6	Павуки (тарантул Чорна вдова)		
7	Кліщі		
8	Комахи (оси, бджоли,		

	мурашки)		
--	----------	--	--

3.Занесіть у таблицю характерні особливості дії на організм людини таких хвороб: чума, холера, сибірська виразка, ботулізм, натуральна віспа, жовта лихоманка, сказ, енцефаліт, висипний тиф, ебола, коронавірус. **Зазначте, чим вони викликані – бактеріями, вірусами чи рикетсіями.**

Назва, клінічна картина захворювання
Чума
Холера
Сибірська виразка
Ботулізм
Натуральна віспа
Жовта лихоманка
Сказ
Енцефаліт
Висипний тиф
Ебола
коронавірус

3.Скласти словник термінів до теми.

надзвичайна ситуація природного характеру, стихійне лихо, землетрус, осідання ґрунтів над гірничими виробками, зсув, обвал, ерозія ґрунту, ураган, смерч, шквал, пожежа ландшафтна, пожежа лісова, степова, пожежа торф'яна, підтоплення, затоплення, найпростіші, гриби, віруси, рикетсії, бактерії. пандемія, епідемія, вакцинація, карантин.

Теми рефератів

1. Небезпечні метеорологічні явища в Україні: стан, причини, наслідки, методи подолання.
2. Небезпечні гідрологічні процеси і явища в Україні: стан, причини, наслідки, статистика, методи подолання.
3. Характеристика небезпечних геологічних процесів і явищ в Україні: стан, причини, наслідки, статистика, методи подолання.
4. Пожежі у природних екосистемах України: причини виникнення і способи боротьби, статистика, методи боротьби.
5. Біологічні небезпеки (небезпечні інфекційні хвороби): характерні ознаки, способи і механізми зменшення негативних наслідків.
6. Роль вакцинації у запобіганні розповсюдження небезпечних хвороб.

Тема №3: Природні, техногенні, соціально-політичні небезпеки: характеристика, їх вплив на людей та об'єкти економіки

Практичне заняття 4 Техногенні небезпеки та їхні наслідки.

Навчальна мета заняття: дослідити сутність промислових аварій, характер, і їх наслідки, навчитися класифікувати аварії за вражаючими факторами і рівнями; дослідити сутність радіаційної та хімічної безпеки, характер, наслідки хімічного та радіаційного зараження, навчитися класифікувати аварії за характером дії і масштабами, знати методи вимірювання і контролю.

Час проведення – 2 год. Місце проведення - навчальна аудиторія

Навчальні питання

1. Техногенні небезпеки: сутність, види причини, вражаючі фактори.
2. Промислові аварії на транспорті, на транспортних комунікаціях; на гідродинамічних об'єктах – характерні особливості, вражаючі фактори.
3. Радіаційне зараження: сутність, джерела, методи виявлення і вимірювання іонізуючих випромінювань, методи захисту. Дозиметричний контроль.
4. Хімічна небезпека. Класифікація хімічних речовин за ступенем токсичності, здатності до горіння, впливом на організм людини.
5. Аварії на хімічно-небезпечних об'єктах: характеристика. Причини, методи запобігання і ліквідації наслідків. Хімічний контроль.

Література

1. ДСТУ 2272-2006 „Пожежна безпека. Терміни та визначення основних понять”. URL: https://ammokote.com/wp-content/uploads/2020/08/DSTU_2272_2006.pdf
2. ДСТУ EN ISO 7010:2019 (EN ISO 7010:2012; A1:2014; A2:2014; A3:2014; A4:2014; A5:2015; A6:2016; A7:2017, IDT; ISO 7010:2011; Amd 1:2012; Amd 2:2012; Amd

- 3:2012; Amd 4:2013; Amd 5:2014; Amd 6:2014; Amd 7:2016, IDT) Графічні символи КОЛЬОРИ ТА ЗНАКИ БЕЗПЕКИ Зареєстровані знаки безпеки. URL: https://zakon.isu.net.ua/sites/default/files/normdocs/dstu_en_iso_7010_2019.pdf
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. № 254к/96-ВР. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Кодекс цивільного захисту: Закон України від 02.10.2012 за № 5403-VI. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.
5. Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку: Закон України №39/95-ВР від 8 лютого 1995 року. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/39/95-%D0%B2%D1%80>
6. Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення: Закон України № 4004-XII від 24 лютого 1994 року. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4004-12>
7. Про захист людини від впливу іонізуючих випромінювань: Закон України від 14 січня 1998 р. № 5/98-ВР. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15/98-%D0%B2%D1%80#Text>
8. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 року №580-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
9. Про Концепцію захисту населення і територій у разі загрози та виникнення надзвичайних ситуацій: Указ Президента України від 26 березня 1999 року // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. № 284/99. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/284/99#Text>
10. Про об'єкти підвищеної небезпеки: Закон України (Із змінами, внесеними згідно із Законом від 15.05.2003р. №762-IV (762-15)). // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2245-14#Text>
11. Про фізичний захист ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання: Закон України № 2064-III від 19 жовтня 2000 року. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2064-14>
12. Про перевезення небезпечних вантажів: Закон України від 6 квітня 2000 року № 1644-III. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1644-14>
13. Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України від 27.02.1991р. №791а-XII. (Редакція від 27.05.2021) // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/791%D0%B0-12#Text>
14. Про затвердження переліку об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки: Постанова Кабінету Міністрів України, Перелік від 04.03.2015 № 83. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/83-2015-%D0%BF>
15. Про затвердження Плану реагування на надзвичайні ситуації державного рівня : Постанова Кабінету Міністрів України; План, Перелік від 14.03.2018 № 223 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/223-2018-%D0%BF>

16. Про затвердження Технічного регламенту знаків безпеки і захисту здоров'я працівників: Постанова КМУ від 25 листопада 2009 р. № 1262 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1262-2009-%D0%BF#Text>
17. Про затвердження Класифікаційних ознак надзвичайних ситуацій: Наказ МВС України від 06.08.2018 № 658. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0969-18#Text>
18. Про затвердження Правил пожежної безпеки в Україні : Наказ МВС України Форма від 30.12.2014 № 1417. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0252-15>
19. Інструкція про порядок взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Національною поліцією України та Національною гвардією України у сфері запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, пожежі та небезпечні події Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 22.08.2016 № 859 Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 14 вересня 2016 р. за № 1254/29384
20. ДК 019:2010. Класифікатор надзвичайних ситуацій. На заміну ДК 019-2001 ; Чинний від 2011-01-01. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va457609-10#Text>
21. Безпека життєдіяльності та охорона праці : підручник / [В. В. Сокурєнко, О. М. Бандурка, С. М. Бортник та ін.]; за заг. ред. В. В. Сокурєнко ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2021. 308 с. URI: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/10837>
22. Безпека життєдіяльності : підручник. / [О. І. Запорожець, Б. Д. Халмурадов, В. І. Примєнко та ін.] К. : «Центр учбової літератури», 2013. 448 с. URL: <https://kpmu.km.ua/upload/medialibrary/8ca/BYEITYENA-zykhkhzhkyaoersfkhk-Iatsuszyeshch.pdf>
23. Стиценко Т.Є., Пронюк Г.В., Сердюк Н.М., Хондак І.І. «Безпека життєдіяльності»: навч. Посібник. Харків: ХНУРЕ, 2018. 336 с. URL: https://os.nure.ua/wp-content/uploads/2019/05/posibnik-bgd_2018_p.1.pdf
24. Коломієць, Олена, Демченко, Юрій Забезпечення безпеки поліцейських під час зупинення транспортного засобу. *Підприємництво, держава і право*. 2020, №7. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/7/27.pdf> . DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.7.26>
25. Небезпеки техногенного характеру (Офіційний сайт ДСНС) URL: <https://dsns.gov.ua/uk/abetka-bezpeki-1/nebezpeki-texnogenno-go-xarakteru>

План проведення заняття

І. Вступ: 15 хвилин.

Прийняти доповідь про готовність групи, перевірити наявність особового складу та підготовку до проведення заняття, провести інструктаж про заходи особистої безпеки при проведенні заняття, довести тему, навчальні питання та порядок їх відпрацювання, мету заняття.

ІІ. Основна частина: 65 хвилин.

Розпочати заняття необхідно з постановки проблемних питань по темі. Також звертається увага курсантів на окремі питання, які необхідно розкрити під час виступів на занятті.

При розкритті першого питання курсанти повинні зрозуміти, що техногенні небезпеки – це небезпеки, пов'язані з використанням транспортних засобів, експлуатацією транспортних комунікацій, використанням горючих, легкозаймистих і вибухонебезпечних речовин та матеріалів, хімічних речовин, небезпечних гідродинамічних об'єктів та різними видами випромінювання. Об'єкт підвищеної небезпеки – об'єкт, який згідно із законом вважається таким, на якому є реальна загроза виникнення аварії та/або надзвичайної вражаючі фактори ситуації техногенного чи природного характеру. Фактори ураження джерел техногенних небезпек за генезою поділяють на 1) *фактори прямої дії (первинні)* безпосередньо викликані виникненням джерела техногенної надзвичайної ситуації, 2) *фактори побічної дії (вторинні)* – викликані змінами об'єктів навколишнього середовища і первинними факторами ураження.

За механізмом дії фактори ураження поділяють на фактори *фізичної дії*: повітряна ударна хвиля, хвиля тиску в ґрунті, сейсмічна вибухова хвиля, хвиля прориву гідротехнічних споруд, уламки або осколки, екстремальне нагрівання середовища, теплове випромінювання, іонізуюче випромінювання та фактори *хімічної дії*: токсична дія небезпечних хімічних речовин. Ще виокремлюють фактори *біологічної дії*.

Друге питання розкриває характерні особливості промислових аварій на транспорті, на транспортних комунікаціях; на гідродинамічних об'єктах.

Гідродинамічні аварії – аварії які виникають в результаті руйнації дамб, плотин та інших споруд, що утримують воду. Велика кількість води заливає значні території призводить до загибелі великої кількості людей, руйнування систем життєзабезпечення. Причиною таких аварій можуть бути природні катаклізми, а також дія людей (тероризм, невірне виконання певних функцій, фізичний знос (старіння) та руйнування цих споруд).

Небезпечні події на транспорті та аварії на транспортних комунікаціях. Можливими аваріями на міському транспорті можуть бути: пожежа, схід із рейок трамвая, зіткнення, перекидання, аварія струмопостачання. Аварійність транспортних засобів залежить від: їх технічного стану, стану дороги, кліматичних, природних умов, швидкості руху, дисциплінованості і професіоналізму водіїв і пішоходів. У світі щорічно внаслідок ДТП на автомобільному транспорті гине 250 тис. людей і приблизно в 30 раз більше травмується. Велике значення при аваріях має психологічний чинник, зокрема емоційний стрес.

На авіаційному транспорті щорічно відбувається близько 60 катастроф, у 35 з яких гинуть усі пасажирів і екіпаж (до 2 тис. людських життів щорічно). Відмови двигунів у польотах практично завжди призводять до неминучих катастроф. Ризик потрапити під колеса машин в 10-15 разів вищий від ризику загинути в авіакатастрофі. Наслідки при авіакатастрофах для пасажирів: **слабкий невротичний шок**, **тяжкі чисельні травми** (ушкодження тазових органів, черевної порожнини, грудної клітки, поранення голови, шиї, опіки, переломи, асфіксія через задиху парами синильної кислоти, яка виділяється при горінні пластику та ін.).

Небезпечні події на залізниці: пожежі, аварії струмопостачання, аварії поїздів. Зони підвищеної небезпеки на *залізничному транспорті*: залізничні колії, посадочні платформи і вагони, системи електропостачання. Постійну небезпеку становлять можливість аварій, зіткнення, отримання травм під час посадки на потяг чи висадки, перевезення небезпечних вантажів, пожежі в вагонах (у замкненому просторі перебуває значна кількість людей, швидко підвищується температура в осередку пожежі, утворюються токсичні продукти горіння).

Мореплавання також пов'язане з можливістю аварій, катастроф, ризиком для життя людей, хоча нижчим, ніж на автотранспорті, але вищим, ніж на авіаційному і залізничному. В світі на морському транспорті щорічно зазнають аварій понад 8000 кораблів, понад 200 з них гине. Основними причинами гибелі кораблів є посадка на рифи, зіткнення, перекидання, пожежі, порушення норм експлуатації і правил безпеки, найчастіше помилки капітана і команди. Евакуація пасажирів при виникненні загрози загибелі корабля пов'язана з ризиком для життя людей, особливо в умовах шторму. Найбільша небезпека виникає при відмові пристроїв. Немоżliвість залишити корабель призводить до втрачання шансів на спасіння пасажирів. Ризик для життя виникає при спуску на воду рятувальних засобів, неправильному використанні рятувальних жилетів або коли люди стрибають з висоти 6-15 м з борту корабля, що тоне при тривалому перебуванні в воді причинами смерті можуть стати *гіпотермія* (переохолодження) і *виснаження*.

Особливу групу становлять *аварії при транспортуванні небезпечних речовин*. Небезпечні вантажі з небезпечними речовинами маркують. Класифікація небезпечних вантажів:

Клас 1. Вибухові матеріали і речовини.

Клас 2. Гази.

Клас 3. Легкозаймисті рідини.

Клас 4.1. Легкозаймисті тверді речовини.

Клас 4.2. Речовини, здатні до самозаймання.

Клас 4.3. Речовини, які виділяють займисті гази, взаємодіючи з водою.

Клас 5.1. Речовини, що окислюють.

Клас 5.2. Органічні пероксиди.

Клас 6.1. Токсичні речовини.

Клас 6.2. Інфекційні речовини.

Клас 7. Радіоактивні матеріали.

Клас 8. Корозійні речовини.

Клас 9. Інші небезпечні речовини та вироби.

Нормами Закону України «Про перевезення небезпечних вантажів» визначено правові, організаційні, соціальні, економічні засади діяльності, пов'язаної з перевезенням небезпечних вантажів різними видами транспорту.

Визначальні ознаки транспортних аварій:

- Віддаленість місця аварії (катастрофи) від великих населених пунктів, що ускладнює збір достовірної інформації та надання першої медичної допомоги потерпілим.
- Ліквідація пожеж на території залізничних станцій та вузлів
- Важкодоступність під'їздів до місця катастрофи та труднощі з використанням інженерної техніки
- Необхідність відправлення великої кількості потерпілих до інших місць у зв'язку зі специфікою лікування
- Труднощі зі встановленням кількості пасажирів, що виїхали з різних міст та опинилися на місці аварії(катастрофи)
- Прибуття родичів з різних міст, організація їхнього розташування, обслуговування(харчування, послуги, зв'язок)
- Організація пошуку решти загиблих чи речових доказів шляхом прочісування місцевості.

У третьому питанні потрібно розкрити сутність і складові поняття радіаційне зараження: сутність, джерела, методи виявлення і вимірювання.

Об'єкти, на яких використовують, виготовляють, переробляють, зберігають або транспортують радіоактивні речовини, називають радіаційно небезпечними (РНО). До них відносять АЕС (найнебезпечніші), підприємства з виготовлення і переробки ядерного палива, поховання радіоактивних відходів, науково-дослідні організації, які працюють з ядерними реакторами, ядерні енергетичні установки, що працюють на транспорті тощо.

Радіаційні аварії – аварії з викидом радіоактивних речовин або іонізуючих випромінювань за межі, непередбачені проектом для нормальної експлуатації РНО, у кількостях понад встановлену межу їх безпечної експлуатації. Бувають з відсутніми радіоактивними забрудненнями і з виникаючими радіоактивними забрудненнями; промисловими (наслідки яких не поширюються за межі об'єкту) і комунальними; локальними, регіональними, глобальними.

Вплив радіоактивного забруднення на людей визначається 3 джерелами: радіоактивною хмарою, гама-випромінюванням радіонуклідів, що осіли на землю, і включенням їх у харчові ланцюги – через харчові продукти і воду забруднених водоймищ.

При прогнозуванні радіаційних наслідків і плануванні захисних заходів населення й особистого складу слід виділити 3 фази протікання аварії.

Рання фаза – від початку аварії до моменту закінчення викиду радіаційних речовин в атмосферу і закінчення формування радіаційного сліду на місцевості (від кількох годин до декількох днів). Формується гама- і бета-випромінювання радіоактивних речовин.

Середня фаза – від моменту формування радіаційного сліду до прийняття заходів захисту населення (від декількох діб до року після виникнення аварії).

Пізня фаза – післяаварійна фаза (від декількох місяців до десятиріч).

Для прогнозування можливого радіоактивного зараження необхідно знати:

- 1 час ядерного вибуху (аварії);
- 2 швидкість і напрямок середнього вітру;
- 3 значення коефіцієнтів послаблення радіації захисними спорудами;
- 4 виявити потужність дози випромінювання;
- 5 на підставі одержаних даних розвідки встановити зону радіоактивного зараження;
- 6 на підставі потужності дози випромінювання провести розрахунок дозового навантаження людей за 10 діб після аварії

$$D = \frac{P \cdot t}{K},$$

де D - доза радіації; P - рівень радіації; t - час; K - коефіцієнт послаблення;

7 по різних захисних критеріях захистити робітників і особистий склад у випадку аварії, прийняти рішення.

В НРБУ-97 (Норми радіаційної безпеки) використана Міжнародна система спеціальних позначень величин.

Бекерель— одиниця активності в системі СІ (Бк). Один бекерель дорівнює одному ядерному перетворенню в секунду або 0,027 нКі.

Грей (Гр) - одиниця поглиненої дози іонізуючого випромінювання (у системі СІ).

Позасистемна одиниця:

рад х 1 Гр = 100 рад = 1 Дж/кг в ступені -1.

Зіверт (Зв) - одиниця еквівалентної та ефективної дози в системі СІ.

Позасистемна одиниця: бер х 1 Зв = 1 Дж/кг в ступені -1 = 100 бер.

Радіаційна безпека та протирадіаційний захист стосовно практичної діяльності будуються з використанням основних принципів:

- будь-яка практична діяльність, що супроводжується опроміненням людей, не повинна здійснюватися, якщо вона не приносить більшої користі опроміненим особам або суспільству в цілому у порівнянні зі шкодою, яку вона завдає (принцип виправданості);

- рівні опромінення від усіх значимих видів практичної діяльності не повинні перевищувати встановлені ліміти доз (принцип неперевищення);

- рівні індивідуальних доз та/або кількість опромінюваних осіб по відношенню до кожного джерела випромінювання повинні бути настільки низькими, наскільки це може бути досягнуто з врахуванням економічних та соціальних факторів (принцип оптимізації).

Розглядаючи четверте питання, потрібно знати, що хімічно небезпечні речовини поділяють:

За характером впливу:

- Токсичні – оксид вуглецю(CO) – 1мг/м³ , оксиди азоту(NO) – 0,04мг/м³– у повітрі, метафос – 0,1мг/кг, хлорофос – 0,5мг/кг, карбофос – 2 мг/кг ґрунту.
- Сенсibiliзуючі(алергени) – антибіотики, смоли, пил тощо
- Мутагенні, що впливають на спадковість – свинець, марганець тощо
- Такі, що впливають на репродуктивну функцію – радій та ін.

За шляхом потрапляння до організму:

- Через органи дихання
- Через шкіру та слизові оболонки
- Через шлунково-кишковий тракт

За ступенем токсичності СДОР поділяють на: надзвичайно токсичні, високо токсичні, дуже токсичні, помірно токсичні, мало токсичні, практично нетоксичні.

При підготовці п'ятого питання потрібно знати, що:

Аварії з витоком сильнодіючих отруйних речовин (СДОР) виникають при їх транспортуванні, на підприємствах хімічної, нафтопереробної, целюлозно-паперової, харчової промисловості, водогінних, очисних спорудах. До найголовніших джерел хімічних аварій і катастроф можна віднести: викиди і витоки небезпечних хімічних речовин; загорання різних матеріалів, обладнання, будівельних конструкцій, яке супроводжується забрудненням довкілля; аварії на транспорті при перевезенні небезпечних хімічних речовин, вибухових і пожежонебезпечних вантажів.

Безпосередніми причинами аварій є: порушення правил безпеки і транспортування, недотримання техніки безпеки, вихід з ладу агрегатів, механізмів, трубопроводів, ушкодження ємностей тощо.

Головною особливістю хімічних аварій є їхня здатність розповсюджуватися на значній території: повітряні потоки з небезпечними газами (Cl₂, HCl, HF, SO₂, SO₃, CO, CO₂, NH₃, оксиди азоту тощо), токсичні пароподібні компоненти, аерозолі, інші частки здатні уразити живі організми як в осередку катастрофи, так і у прилеглих районах.

Об'єкти за хімічною безпекою поділяють на чотири ступені:

Перший ступінь – у зонах можливого хімічного зараження від кожного об'єкта мешкає більше 75 тис осіб(76 об'єктів).

Другий ступінь - у зонах можливого хімічного зараження від кожного об'єкта мешкає від 40 до 75 тис. осіб(60 об'єктів).

Третій ступінь - у зонах можливого хімічного зараження від кожного об'єкта мешкає менше 40 тис. осіб(1134 об'єктів).

Четвертий ступінь – зона можливого хімічного зараження не виходить за межі об'єкта.

Під час організації робіт з ліквідації хімічно небезпечної аварії на об'єкті господарської діяльності та її наслідків необхідно враховувати не лише фізико-хімічні властивості ХНР, але і їхню вибухову та пожежну небезпеку, можливість виникнення під час пожежі нових СДОР і зважаючи на це, вживати необхідних пожежних заходів щодо захисту персоналу, який бере участь у роботах.

При виникненні НС на об'єкті:

- 1) здійснюють цілодобове спостереження і лабораторний контроль за змінами і ступенями зараження об'єкту і довкілля СДОР в районах аварій, стихійних лих і прилеглих територіях;
- 2) визначають загальний стан на об'єкті, місцезнаходження людей;
- 3) розроблюють способи врятування людей, встановлюють місце і характер руйнувань;
- 4) проводять жорсткий контроль радіаційного, хімічного, санітарно-епідеміологічного стану району на випадок евакуації в небезпечні зони.

На об'єктах створюють ланку радіаційної чи хімічної розвідки, яка оснащується приладами радіаційної і хімічної розвідки, спецодягом і засобами індивідуального захисту. Розвідка потрібна для негайного отримання даних про стан на об'єкті чи в районі, для своєчасного прийняття рішень про захист і проведення рятувальних робіт (при необхідності).

Оцінка стану включає:

- 1) визначення місця аварії, катастрофи, стихійного лиха; характеру та обсягу руйнувань, пожеж, уражень;
- 2) види майбутніх передбачених робіт та їх обсяг;
- 3) радіаційний, хімічний і бактеріологічний стан, його вплив на проведення рятувальних робіт;
- 4) стан, склад сил ЦЗ, їх можливості;
- 5) оцінку характеру місцевості з врахуванням стану погоди, години доби і року.

Рівень надзвичайної ситуації визначається відповідно до Порядку класифікації надзвичайних ситуацій за їх рівнями, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 березня 2004 р. № 368.

Після розгляду теоретичних питань перевіряється виконання самостійної роботи, заслуховуються доповіді курсантів з їх обговоренням, проводиться тестовий контроль знань.

III. Заключна частина: 10 хвилин.

У заклjučній частині заняття аналізується та узагальнюється вивчений матеріал, підбиваються підсумки щодо рівня засвоєння матеріалу теми, а також пояснюється завдання на наступну тему практичного заняття.

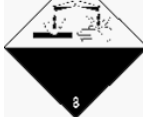
Завдання що виносяться на самостійну роботу курсанта

Законспектувати і вивчити питання:

1. Джерела небезпеки виникнення надзвичайних ситуацій техногенного характеру
2. Внесіть до таблиці назви небезпечних речовин, відповідні класи небезпеки та знаки небезпеки котрих зазначені у першому стовпці відповідно до ДСТУ 4500-5:2500 Вантажі небезпечні. Маркування та інформацією, наведеною у ході проведення заняття:

Маркування	Клас вантажу	Назва небезпечної речовини
------------	--------------	----------------------------

		
---	--	--

2. Занотуйте, що відносяться до компетенції Міністерства внутрішніх справ, Національної поліції України у сфері дорожнього перевезення небезпечних вантажів відповідно до норм ст.16 розділу III Закону України від 06.04.2000 № 1644-III «Про перевезення небезпечних вантажів» (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-14>)
3. Дайте відповідь, хто займається ліквідацією наслідків аварій, що виникають під час перевезення небезпечних вантажів (ст.23 Закону України від 06.04.2000 № 1644-III «Про перевезення небезпечних вантажів») <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-14>
4. Заповніть таблицю, спираючись на інформацію, розміщену на сайті ДСНС, URL: <https://www.dsns.gov.ua/ua/Himichna-nebezpeka.html>

Вид НХР	Ознаки отруєння:	Перша допомога при отруєнні:	Дії в осередку зараження:
Хлор			
Аміак			

2.Скласти словник термінів до теми:

об'єкт підвищеної небезпеки, потенційно небезпечний об'єкт, хімічно небезпечний об'єкт, аварія, катастрофа, гідродинамічний об'єкт, аварія на транспорті, пожежа, радіаційна безпека, радіаційне зараження, радіаційне ураження, хімічна безпека, класи небезпеки хімічних речовин, дозиметричний контроль, хімічний контроль.

Теми рефератів

1. Аварії на гідродинамічних об'єктах.
2. Небезпечні події на транспорті та аварії на транспортних комунікаціях.
3. Транспортування небезпечних речовин: вимоги, маркування.
4. Приклади найбільш відомих техногенних катастроф у світі, як наслідки порушення вимог безпеки систем.
5. Чорнобильська катастрофа: події, факти, цифри.
6. Біологічна дія іонізуючих випромінювань на живий організм. Проблеми йододефіциту.
7. Особливості забруднення місцевості, води, продовольства у разі виникнення аварій з викидом небезпечних хімічних речовин.
8. Катастрофи на хімічних об'єктах: причини, наслідки, досвід.
9. ДТП в Україні: статистика, причини, механізми запобігання.

Тема №3: Природні, техногенні, соціально-політичні небезпеки:
характеристика, їх вплив на людей та об'єкти економіки

Практичне заняття 5 Соціально-політичні небезпеки, їхні види та характеристики.

Навчальна мета заняття: дослідити сутність соціально-політичних небезпек, їхні види та характеристики, дослідити сутність соціальних та психологічних факторів ризику, вивчити поведінкові реакції населення у НС, принципи забезпечення особистої безпеки поліцейського як під час надзвичайних ситуацій соціально-політичного характеру, так і під час виконання службових обов'язків у звичайному режимі.

Час проведення – 2 год. Місце проведення - навчальна аудиторія.

Навчальні питання

1. Соціально-політичні небезпеки: сутність, види, наслідки.
2. Соціальні фактори, що впливають на життя та здоров'я людини.
3. Соціально обумовлені хвороби і хвороби, пов'язані із вживанням небезпечних речовин(алкоголь, наркотики). Характеристика. Забезпечення особистої безпеки поліцейського.
4. Тероризм: сутність, види, причини, наслідки, методи запобігання та захисту.
5. Інформаційна безпека. Вплив інформаційного чинника на людину.
6. Натовп: поняття, різновиди, правила поведінки людини в натовпі.
7. Поведінкові реакції населення у НС

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. № 254к/96-ВР. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кодекс цивільного захисту: Закон України від 02.10.2012 за № 5403-VI. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.
3. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20.03.2003 № 638-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. N 25. ст.180 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text>
4. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 року №580-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
5. Про затвердження Плану реагування на надзвичайні ситуації державного рівня : Постанова Кабінету Міністрів України; План, Перелік від 14.03.2018 № 223 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/223-2018-%D0%BF>
6. Про затвердження Класифікаційних ознак надзвичайних ситуацій: Наказ МВС України від 06.08.2018 № 658. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0969-18#Text>
7. ДК 019:2010. Класифікатор надзвичайних ситуацій. На заміну ДК 019-2001 ; Чинний від 2011-01-01. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va457609-10#Text>
8. Безпека життєдіяльності та охорона праці : підручник / [В. В. Сокурєнко, О. М. Бандурка, С. М. Бортник та ін.]; за заг. ред. В. В. Сокурєнка ; Харків. нац. ун-т

9. Безпека життєдіяльності : підручник. / [О. І. Запорожець, Б. Д. Халмурадов, В. І. Применко та ін.] К. : «Центр учбової літератури», 2013. 448 с. URL: <https://kpmu.km.ua/upload/medialibrary/8ca/BYEITYENA-zykhkhzhkeyaoersfkhk-Iatsuszyeshch.pdf>
10. Конфліктологія : навч. посіб. / А.І. Берлач, В.В. Кондрюкова, В.О. Криволапчук, О.Г. Поліщук; ОДУВС вид. 2-ге, доповн. Одеса : ОДУВС, 2010. 162 с. URL: <http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/310/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%BB%D1%96%D0%BA%D1%82%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F.pdf>
11. Стиценко Т.Є., Пронюк Г.В., Сердюк Н.М., Хондак І.І. «Безпека життєдіяльності»: навч. Посібник. Харків: ХНУРЕ, 2018. 336 с. URL: https://os.nure.ua/wp-content/uploads/2019/05/posibnik-bgd_2018_p.1.pdf
12. Як пережити кризу і зберегти спокій (Офіційний сайт ДСНС) URL: <https://dsns.gov.ua/uk/abetka-bezpeki/diyi-naselennya-v-umovax-nadzvicainix-situacii-vojenного-xarakteru>
13. Навчальний відеофільм "Особиста безпека працівників поліції "URL: <https://youtu.be/EuY85UtrykA> (Обшук, туберкульоз, затримання) URL: <https://youtu.be/RwikSzmODdg> (наркозалежні- поведінка)
14. Небезпеки соціального характеру (Офіційний сайт ДСНС) URL: <https://dsns.gov.ua/uk/abetka-bezpeki-1/nebezpeki-socialного-xarakteru>

План проведення заняття

І. Вступ: 15 хвилин.

Прийняти доповідь про готовність групи, перевірити наявність особового складу та підготовку до проведення заняття, провести інструктаж про заходи особистої безпеки при проведенні заняття, довести тему, навчальні питання та порядок їх відпрацювання, мету заняття.

ІІ. Основна частина: 65 хвилин.

Розпочати заняття необхідно з постановки проблемних питань по темі. Також звертається увага курсантів на окремі питання, які необхідно розкрити під час виступів на занятті.

При розкритті першого питання курсанти повинні зрозуміти, що основою виникнення соціальних небезпек є соціально-економічні процеси негативного характеру, що відбуваються в суспільстві.

Класифікація і кодифікація надзвичайних ситуацій здійснюють відповідно до ДК 019:2010. Класифікатор надзвичайних ситуацій.

Відповідно визначено такі види НС соціального характеру:

1. Збройні напади, захоплення й утримування об'єктів державного значення (найважливіших і важливих державних об'єктів) або реальна загроза здійснення таких акцій.
2. Посягання на життя державного чи громадського діяча.

3. Напад, замах на життя членів екіпажу повітряного морського (річкового) судна, викрадення (спроба викрадення), знищення (спроба знищення) такого судна, захоплення заручників з-поміж членів екіпажу чи пасажирів.
4. Установлення вибухового пристрою у багатолюдному місці.
5. Установі (організації, підприємстві), житловому секторі, транспорті.
6. НС, пов'язані зі зникненням чи викраденням зброї та небезпечних речовин з об'єктів їх зберігання, використання, перероблення або під час транспортування.
7. НС, пов'язані з нещасними випадками з людьми:
  - НС, пов'язана з нещасним випадком під час виконання трудових обов'язків .
  - НС, пов'язана з нещасним випадком у лісних, гірських масивах, печерах та інших важкодоступних місцях.
  - НС, пов'язана з нещасним випадком з людьми на воді.
  - НС унаслідок відриву прибережного льоду з людьми.
  - НС, пов'язана з викраденням людей.
  - НС, пов'язана з захопленням заручників.
  - НС, пов'язана зі зникненням людей.
  - НС, пов'язана з нещасним випадком, іншим

Соціальні небезпеки можуть бути класифіковані за певними ознаками.

1. *За походженням* можуть бути виділені такі групи небезпек:

а) небезпеки, пов'язані з психічним впливом на людину (шантаж, шахрайство, крадіжки та ін.).

б) небезпеки, пов'язані з фізичним насильством (розбій, бандитизм, терор, гвалтування, утримання заручників).

в) небезпеки, пов'язані з вживанням речовин, що руйнують організм людини (наркоманія, алкоголізм, паління);

г) небезпеки, пов'язані з хворобами (СНІД, венеричні захворювання);

д) небезпеки самогубства.

2. *За масштабами* подій соціальні небезпеки можна розділити на: локальні; регіональні; глобальні.

3. *За статево-віковими* ознаками поділяють соціальні небезпеки, що характерні: для дітей, молоді, жінок, чоловіків та людей похилого віку.

4. *За організацією* соціальні небезпеки можуть бути випадковими і навмисними.

Політичні джерела небезпек: ідеологічні, міжпартійні, міжконфесійні та збройні конфлікти; духовне гноблення; війни; тероризм.

Соціальні джерела небезпек: проституція; пияцтво; куріння; наркоманія; злочинність.

Соціальні фактори, що впливають на життя та здоров'я людини включають в себе цілий спектр чинників як антропогенного, так природного та техногенного походження, які за певних умов сягають масштабів надзвичайних ситуацій. Людина може втратити своє життя чи здоров'я або отримати травми внаслідок соціальних і воєнних конфліктів, терористичних актів, екстремальних ситуацій криміногенного характеру та інших небезпечних подій [33].

Вплив соціальних факторів може виявлятися як у вигляді вогнепальних ран, механічних ушкоджень, травм та забиття, розтрусень та переломів кісток, отруєнь, опіків тощо, так і у формі різних захворювань під час різних соціальних небезпек.

Соціальними називаються небезпеки, що отримали широке розповсюдження в суспільстві та ті, що загрожують життю і здоров'ю людей. У своїй основі соціальні небезпеки породжуються соціально-економічними процесами, які протікають у суспільстві.

Наркоманія – це важке захворювання, що завдає серйозної шкоди здоров'ю, призводить до деградації особистості, інвалідності й смерті в молодому віці.

Наркоманію визначають як „стан епізодичного або хронічного отруєння”, викликаний багаторазовим введенням наркотику. Комітет експертів ВООЗ розрізняє в наркоманії, як хворобі, два стани – залежність та звикання.

Психічна залежність – це форма взаємовідносин між наркотиком і особистістю, і ці взаємовідносини залежать як від специфічності ефекту наркотику, так і від потреб особистості, які цей наркотик задовольняє.

Фізична залежність – це стан адаптації, який виражається в явних порушеннях фізіології у разі припинення вживання наркотиків. Це явище перебуває у безпосередньому зв'язку з фармакологічною дією наркотику на живу клітину.

СНІД – смертельне захворювання людини, що викликається ВІЛ (вірусом імунодефіциту людини).

СНІД – синдром набутого імунодефіциту. За оцінками ООН та ВООЗ, у світі налічується близько 40 мільйонів осіб, інфікованих вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ). 18,5 мільйонів осіб вже померли від СНІДу.

Україна є найбільш ураженою в Східній Європі. За офіційними даними, у нас налічується вже майже 400 000 ВІЛ-інфікованих. Особливе значення має той факт, що 80% всіх ВІЛ-інфікованих становлять ін'єкційні наркомани віком статевої активності (від 15 до 30 років).

Шляхи передачі ВІЛ-інфекції: при статевому контакті з інфікованою людиною; під час переливання крові та пересадки органів; при неодноразовому використанні голки та шприців наркоманами; нанесенні татуювання; при пошкодженні шкірних покривів, слизових оболонок медичним інструментом, забрудненим ВІЛ; при контакті з інфікованими ВІЛ тканинами та органами від інфікованої матері - плоду під час вагітності чи при годуванні грудним молоком.

Тероризм – це форма злочину проти суспільної безпеки, що полягає у насильстві, політичному екстремізмові, застосуванні найжорстокіших методів насилля, включаючи фізичне знищення людей, для досягнення певних цілей

Існує три основних види тероризму: політичний, релігійний та кримінальний.

Найбільш поширеними у світі терористичними актами є:

- напади на державні або промислові об'єкти, які призводять до матеріальних збитків, а також є ефективним засобом залякування та демонстрації сили;
- захоплення державних установ або посольств (супроводжується захопленням заручників, що викликає серйозний громадський резонанс);

- захоплення літаків або інших транспортних засобів (політична мотивація
- звільнення з тюрми товаришів по партії; кримінальна мотивація - вимога викупу);
- насильницькі дії проти особистості жертви (для залякування або в пропагандистських цілях);
- викрадення (з метою політичного шантажу для досягнення певних політичних поступок або звільнення в'язнів, форма самофінансування);
- політичні вбивства (один із найрадикальніших засобів ведення терористичної боротьби; вбивства, в розумінні терористів, повинні звільнити народ від тиранів);
- вибухи або масові вбивства (розраховані на психологічний ефект, страх та невпевненість людей).

П'яте питання заняття вимагає дослідження, як інформація може впливати на людину, в чому небезпека такого впливу. Зміна поведінки людини як наслідок інформаційного впливу - це небажана реакція з точки зору безпеки самої людини. Потрібно розглянути алгоритми захисту людини від негативного впливу інформаційних джерел.

Поведінка людини, що попала у натовп і хоче себе убезпечити від небезпеки, повинна відповідати певним правилам:

1. Щоб не загинути у натовпі, краще правило – не потрапляти в нього або обминати його. Якщо це не можливо, в жодному випадку не рухатись проти натовпу.
2. Пам'ятайте, що найнебезпечніше – бути затиснутим і затоптаним у тисняві.
3. Люди у паніці не помічають тих, хто перебуває поруч. Кожен думає про особистий порятунок. Люди пориваються вперед, до виходу. Найбільша тиснява буває в дверях, перед сценою, біля арени тощо.
4. Тому, входячи в будь-яке приміщення, треба звертати увагу на запасні та аварійні виходи, і знати, як до них добратися.
5. Не наближатися до вітрин, стін, скляних дверей, до яких можуть притиснути і таким чином травмувати. Якщо натовп захопив – не чинити йому опір. Потрібно глибоко вдихнути, зігнути руки у ліктях, підняти їх, щоб захистити грудну клітку. Не можна тримати руки у кишенях, чіплятися за щось руками – їх можуть зламати. Якщо є можливість, потрібно застебнути одяг. Високі підбори можуть коштувати життя, так само, як і розв'язаний шнурок. Потрібно викинути сумку, парасольку тощо. Якщо щось впало, ні в якому разі не можна намагатися підняти – життя дорожче.
6. Головне завдання в натовпі – не впасти. Якщо вас усе ж збили з ніг і ви впали на землю, необхідно спробувати звернутися клубком і захистити голову руками, прикриваючи потилицю. При будь-якій можливості треба спробувати встати на ноги.
7. З метою запобігання небезпечним ситуаціям під час проведення масових заходів рекомендується створення так званих груп порятунку. Основне їхнє завдання – своєчасне й оперативне реагування на раптові запити присутніх і недопущення панічних настроїв.

Вивчаючи останнє питання заняття, потрібно усвідомлювати, що **стрес** – це неспецифічна реакція організму у відповідь на несподівану та напружену

ситуацію; це фізіологічна реакція, що мобілізує резерви організму і готує його до фізичної активності типу спротиву, боротьби, до втечі. Він виникає у надзвичайних і небезпечних ситуаціях. Кожна людина має нервову систему, яка або активно реагує на стресори, або більш квола. Від цієї реакції залежить, виживе людина, чи ні.

Організм людини від природи пристосований до виживання в різних умовах., але вплив цих факторів і наслідки для людини залежать від виду, інтенсивності, часу їх впливу, стану і психофізіологічних характеристик людини, на яку вони діють.

Після розгляду теоретичних питань перевіряється виконання самостійної роботи, заслуховуються доповіді курсантів з їх обговоренням, проводиться тестовий контроль знань.

III. Заключна частина: 10 хвилин.

У заключній частині заняття аналізується та узагальнюється вивчений матеріал, підбиваються підсумки щодо рівня засвоєння матеріалу теми, а також пояснюється завдання на наступну тему практичного заняття.

Завдання що виносяться на самостійну роботу курсанта

Законспектувати і вивчити питання:

1. Види злочинних посягань на людину.
  2. Тероризм: сутність, види, причини, наслідки, методи запобігання та захисту.
  3. Поводження людини в натовпі.
  4. Правила особистої безпеки поліцейського у випадку спілкування з особами, хворими на СНІД, туберкульоз, гепатит, ВІЛ-інфікованими.
  5. Вплив інформаційного чинника на свідомість людини. Маніпуляцію свідомістю.
2. Скласти словник термінів до теми.
- соціально-політичні конфлікти, зброя та засоби масового ураження, технологічний тероризм, маніпуляція свідомістю, злочинність, шахрайство, корупція, криміналізація суспільства, алкоголізм, наркоманія, ігроманія, натовп, НЛП, булінг, інформаційна безпека, .

Теми рефератів

1. Тероризм: сутність, види, причини, наслідки, методи запобігання та захисту.
2. Зростання злочинності як фактор небезпеки. Види злочинних посягань на людину.
3. Шкідливі звички, соціальні хвороби та їхня профілактика. Алкоголізм, наркоманія, ігроманія.
4. Особливості впливу інформаційного чинника на здоров'я людини та безпеку суспільства.
5. Корупція і криміналізація суспільства.
6. Маніпуляція свідомістю як соціальний фактор, що впливає на життя та здоров'я людини.

Тема №4: Організаційно-правовий механізм та методи запобігання надзвичайним ситуаціям та усунення їх наслідків

Практичне заняття 6 Організаційно-правовий механізм та методи запобігання надзвичайним ситуаціям та усунення їх наслідків.

Навчальна мета заняття: дослідити і вивчити структурно-функціональний механізм державного управління безпекою та захистом у НС в Україні, методи запобігання надзвичайним ситуаціям та усунення їх наслідків.

Час проведення – 2 год. Місце проведення – навчальна аудиторія.

Навчальні питання

1. Нормативно-правова база з безпеки життєдіяльності та ЦЗ.
2. Структурно-функціональна схема державного управління безпекою та захистом у НС в Україні:
  - ЄДС ЦЗ України: складові, функції, завдання,режими функціонування.
  - ДСНС- функції, завдання.
3. Дії органів місцевої виконавчої влади, місцевого самоврядування, керівництва ОГ щодо захисту об'єкту, персоналу, населення і територій від наслідків НС.
4. Принципи та основні завдання захисту населення у НС.
5. Колективні засоби захисту.
6. Засоби індивідуального захисту населення (ЗІЗ) у НС. Медичні засоби захисту
7. Спеціальна обробка людей, територій, техніки у НС: дезактивація, дегазація, дезінфекція.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. № 254к/96-ВР. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кодекс цивільного захисту: Закон України від 02.10.2012 за № 5403-VI. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.
3. Положення про єдину державну систему цивільного захисту: затверджено постановою КМУ від 9 січня 2014 р. № 11. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/11-2014-%D0%BF#Text>
4. Положення «Про державну службу України з надзвичайних ситуацій»; Указ Президента України від 16.01.2013р. № 20/2013. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/20/2013?nreg=20%2F2013&find=1&text=%EF%EE%E2%F1%FF%EA%E4%E5%ED%ED%EE%E3%EE&x=-888&y=-15865#n22>
5. Положення про організацію оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій та зв'язку у сфері цивільного захисту: Постанова КМ України № 733 від 27 вересня 2017 р. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/733-2017-%D0%BF>
6. Порядок здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях: Постанова КМУ №444 від 26 червня 2013 р. // База даних (БД) «Законодавство

- України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/444-2013-%D0%BF>
7. Про Концепцію захисту населення і територій у разі загрози та виникнення надзвичайних ситуацій: Указ Президента України від 26 березня 1999 року // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: № 284/99. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/284/99#Text>
  8. Про затвердження Плану реагування на надзвичайні ситуації державного рівня: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 березня 2018 р. № 223 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/223-2018-%D0%BF#Text>
  9. Про затвердження порядку організації та проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту: Наказ МВС України від 11.09.2014 № 934. Офіційний сайт Національної поліції URL: <https://www.npu.gov.ua/about/normativna-baza/pidzakonni-akti.html>
  10. Положення «Про державну службу України з надзвичайних ситуацій»; Указ, Президента України; від 16.01.2013 № 20/2013. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/20/2013?nreg=20%2F2013&find=1&text=%EF%EE%E2%F1%FF%EA%E4%E5%ED%ED%EE%E3%EE&x=-888&y=-15865#n22>;
  11. Про затвердження Плану реагування на радіаційні аварії Наказ N 87/211 від 17.05.2004 Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 10 червня 2004 р. за № 720/9319. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0720-04>
  12. Про затвердження Статуту дій у надзвичайних ситуаціях органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби ЦЗ та Статуту дій органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту під час гасіння пожеж Наказ МВС України від 26 квітня 2018 року № 340. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0801-18#Text>
  13. Інструкція про порядок взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Національною поліцією України та Національною гвардією України у сфері запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, пожежі та небезпечні події: Наказ МВС України від 22.08.2016 № 859. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 14 вересня 2016 р. за № 1254/29384 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1254-16#n15>
  14. Про затвердження Класифікаційних ознак надзвичайних ситуацій: Наказ МВС України від 06.08.2018 № 658. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0969-18#Text>
  15. Про затвердження Інструкції про порядок взаємодії територіальних органів поліції та міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України під час реагування на надзвичайні ситуації, у випадку введення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану : Наказ МВС України від 31 жовтня 2016 року № 1129 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-17#Text>
  16. Безпека життєдіяльності : підручник. / [О. І. Запорожець, Б. Д. Халмурадов, В. І. Применко та ін.] К. : «Центр учбової літератури», 2013. 448 с. URL: <https://kpmu.km.ua/upload/medialibrary/8ca/BYEITYENA->

zykhkhzhkyaoersfkhk-Iatsuszyeshch.pdf

17. Безпека життєдіяльності та охорона праці : підручник / [В. В. Сокурєнко, О. М. Бандурка, С. М. Бортник та ін.]; за заг. ред. В. В. Сокурєнко ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2021. 308 с. URI: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/10837>
18. Ключко А. М., Собина В. О. Формування правових основ взаємодії органів правоохорони, місцевого самоврядування та Державної служби України з надзвичайних ситуацій. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Сер.: Державне управління*. 2018. Вип. 1(8). С. 424-432. DOI: 10.5281/zenodo.1240814. URI: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/5594>
19. Лук'янихіна О.А. Діяльність ЄДС ЦЗ в мирний період і в умовах воєнного стану. *Проблеми цивільного захисту населення та безпеки життєдіяльності: сучасні реалії України: IX Всеукраїнська заочна науково-практична конференція* (м. Київ, Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, 28 квітня 2023 року). К., 2023. С.99-100.
20. Стиценко Т.Є., Пронюк Г.В., Сердюк Н.М., Хондак І.І. «Безпека життєдіяльності»: навч. Посібник. Харків: ХНУРЕ, 2018. 336 с. URL: https://os.nure.ua/wp-content/uploads/2019/05/posibnik-bgd_2018_p.1.pdf
21. <https://dsp.gov.ua/> – Офіційний сайт Державної служби України з питань праці.

План проведення заняття

I. Вступ: 15 хвилин.

Прийняти доповідь про готовність групи, перевірити наявність особового складу та підготовку до проведення заняття, провести інструктаж про заходи особистої безпеки при проведенні заняття, довести тему, навчальні питання та порядок їх відпрацювання, мету заняття.

II. Основна частина: 65 хвилин.

Присвячена обговоренню й аналізу питань теми, виконанню контрольної роботи (тестових завдань).

При розкритті першого питання потрібно зазначити, що в Україні створена система нормативно-правоого забезпечення цивільного захисту і безпеки життєдіяльності. Правове підґрунтя закладено низкою законів, Указів Президента, Постанов КМУ, наказів міністерств, положень тощо. Одним із основних документів є Кодекс цивільного захисту України. Він регулює відносини, пов'язані із захистом населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій, реагуванням на них, функціонуванням єдиної державної системи цивільного захисту, та визначає повноваження органів державної влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, права та обов'язки громадян України, іноземців та осіб без громадянства, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності.

Друге питання передбачає розуміння складових структурно-функціональної схеми державного управління безпекою та захистом у НС в Україні і її елементів: територіальна та функціональна підсистеми ЄДС ЦЗ(Кодекс цивільного захисту) та ДСНС (Положення), їх функції, завдання. Функції і завдання комісій ТЕБ та НС різних рівнів.

Третє питання вивчають за нормами Кодексу цивільного захисту, що містять перелік дій органів місцевої виконавчої влади, місцевого самоврядування, керівництва ОГ щодо захисту об'єкту, персоналу, населення і територій від наслідків НС.

Четверте питання передбачає вивчення принципів та основних завдань захисту населення у НС.

Основні принципи захисту населення:

1. Захист населення планується і здійснюється диференційовано, залежно від економічного та природного характеру його розселення, виду і ступеня небезпеки можливих надзвичайних ситуацій.
2. Усі заходи щодо життєзабезпечення населення готуються заздалегідь і здійснюються на підставі законів держави.
3. При захисті населення використовують усі наявні засоби захисту (захисні споруди, індивідуальні засоби захисту, евакуацію із небезпечних районів та інше).
4. Громадяни повинні знати основні свої обов'язки щодо безпеки життєдіяльності, дотримуватись установлених правил поведінки під час надзвичайних ситуацій.

Для забезпечення захисту населення у надзвичайних ситуаціях планують і проводять такі групи заходів:

1. Повідомлення населення про загрозу і виникнення надзвичайних ситуацій та постійне його інформування про наявну обстановку.
2. Навчання населення вмінню застосовувати засоби індивідуального захисту і діяти у надзвичайних ситуаціях.
3. Укриття людей у сховищах, медичний, радіаційний та хімічний захист, евакуація населення з небезпечних районів.
4. Спостереження та контроль за ураженістю навколишнього середовища, продуктів харчування та води радіоактивними, отруйними, сильнодіючими отруйними речовинами та біологічними препаратами.
5. Організація і проведення рятувальних та інших робіт у районах лиха й осередках ураження.

П'яте питання присвячене колективним засобам захисту, до яких належать сховища, протирадіаційні укриття (ПРУ) та найпростіші засоби. Також потрібно знати що таке евакуація (КЦЗ) і як вона проводиться, які дії працівника правоохоронних органів у цій ситуації.

1) сховище – герметична споруда для захисту людей, в якій протягом певного часу створюються умови, що виключають вплив на них небезпечних факторів, які виникають внаслідок надзвичайної ситуації, воєнних (бойових) дій та терористичних актів;

2) протирадіаційне укриття – негерметична споруда для захисту людей, в якій створюються умови, що виключають вплив на них іонізуючого опромінення у разі радіоактивного забруднення місцевості;

3) швидкоспоруджувана захисна споруда цивільного захисту – захисна споруда, що зводиться із спеціальних конструкцій за короткий час для захисту людей від дії засобів ураження в особливий період.

Споруда подвійного призначення – це наземна або підземна споруда, що може бути використана за основним функціональним призначенням і для захисту населення.

Найпростіше укриття – це фортифікаційна споруда, цокольне або підвальне приміщення, що знижує комбіноване ураження людей від небезпечних наслідків надзвичайних ситуацій, а також від дії засобів ураження в особливий період.

Евакуація (Кодекс) - організоване виведення чи вивезення із зони надзвичайної ситуації або зони можливого ураження населення, якщо виникає загроза його життю або здоров'ю, а також матеріальних і культурних цінностей, якщо виникає загроза їх пошкодження або знищення

Залежно від особливостей (НС) встановлюються такі види евакуації: обов'язкова; загальна або часткова; тимчасова або безповоротна.

У шостому питанні потрібно розкрити види і характерні особливості використання засобів індивідуального захисту населення у НС (протигази, респіратори, індивідуальні аптечки, загальновійськовий комплект), їх класифікацію, будову і особливості використання.

При підготовці сьомого питання студенти повинні зважити на те, що велике значення для зменшення негативних наслідків від настання НС має спеціальна обробка людей, територій, техніки у НС: дезактивація, дегазація, дезінфекція. Потрібно знати, коли і як її здійснюють.

Дезактивація – знищення радіоактивних речовин із забруднених поверхонь до допустимих і розмірів зараження, безпечних для людини.

Дегазація – знешкодження забруднених об'єктів шляхом руйнування (нейтралізації) чи знищення отруйних речовин.

Дезінфекція – знищення заразних мікробів і руйнування токсинів на і об'єктах, які були заражені.

Дезінфекція може проводитися хімічним, фізичним, механічним та комбінованим способами.

Хімічний спосіб – знищення хвороботворних мікробів і руйнування токсинів дезінфікуючими речовинами – основний спосіб дезінфекції.

Фізичний спосіб – кип'ятіння білизни, посуду та інших речей. Використовується в основному при кишкових інфекціях.

Механічний спосіб - здійснюється такими ж методами, що і дегазація та передбачає видалення зараженого ґрунту або використання мастил.

Дезінсекція – знищення комах і кліщів.

Дератизація – знищення гризунів.

Після розгляду теоретичних питань їх обговорення, перевіряється виконання самостійної роботи, проводиться тестовий контроль знань.

III. У заключній частині заняття аналізується та узагальнюється вивчений матеріал, підбиваються підсумки щодо рівня засвоєння матеріалу теми, викладач оголошує інформацію про отримані на занятті оцінки, а також пояснює завдання на наступну тему практичного заняття.

Завдання що виносяться на самостійну роботу курсанта

1.Законспектувати і вивчити питання:

1. Порядок оповіщення населення про загрозу чи виникнення НС.
2. Дії органів місцевої виконавчої влади, місцевого самоврядування, керівництва ОГ щодо захисту об'єкту, персоналу, населення і територій від наслідків НС.
3. Організація навчання населення з питань цивільного захисту (Порядок здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях: Постанова КМУ №444 від 26 червня 2013 р. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/444-2013-%D0%BF>

4. Використовуючи текст Ст. 33. Кодексу цивільного захисту і текст лекції. Запишіть порядок планування і здійснення евакуаційних заходів у разі НС природного та техногенного характеру.
5. Встановіть відповідність між характеристиками споруд і їх з числовими значеннями, що характеризують їх захисні властивості, з'єднавши попарно. Відповідь надайте у вигляді, аналогічно прикладу: 4б, 3в, 1а, 2г

Для виконання використовуйте інформацію з сайту ДСНС, URL: <https://www.dsns.gov.ua/ua/Radiaciyna-nebezpeka.html>

1	Стіни дерев'яного будинку	а	у 10 разів
2	Стіни цегляного будинку	б	у 40 - 100 разів
3	Заглиблені укриття (підвали): з покриттям із дерева	в	у 2 рази
4	Заглиблені укриття (підвали): з покриттям із цегли або бетону	г	у 7 разів

8. Прийоми та способи проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт. Поведінка людей під завалами- принципи виживання.
  - Про затвердження Плану реагування на надзвичайні ситуації державного рівня : Постанова Кабінету Міністрів України; План, Перелік від 14.03.2018 № 223 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/223-2018-%D0%BF> (дата звернення: 21.05.2019)
  - Про затвердження Інструкції про порядок взаємодії територіальних органів поліції та міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України під час реагування на надзвичайні ситуації, у випадку введення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану : Наказ МВС України від 31 жовтня 2016 року № 1129 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-17#Text>
6. Призначення та класифікація засобів індивідуального захисту населення (ЗІЗ) у НС. Будова індивідуальних засобів захисту (ЗЗК та протигазу).
7. Призначення, класифікація медичних засобів захисту населення (індивідуальна аптечка).

2. Скласти словник термінів до теми (якщо по тексту визначення зустрічались, 2-гий раз їх писати не потрібно).

евакуація, обов'язкова; загальна або часткова; тимчасова або безповоротна; сховища, протирадіаційні укриття (ПРУ), швидкоспоруджувана захисна споруда цивільного захисту, найпростіші укриття, споруда подвійного призначення, медичні засоби захисту, ЗІЗ, дезактивація, дегазація, дезінфекція, аварійно-рятувальні та інші невідкладні роботи, ліквідація наслідків надзвичайної ситуації.

Теми рефератів

1. Правові норми, що регламентують організаційну структуру органів управління безпекою та захистом у НС, процеси її функціонування і розвитку, регламентацію режимів запобігання і ліквідації НС.
2. Управління та нагляд за безпекою життєдіяльності. Система державних органів по управлінню та нагляду за безпекою життєдіяльності. ДСНС

України

3. Планування заходів щодо захисту об'єкту, персоналу, населення і територій від наслідків НС техногенного та природного характеру.
4. Підготовка керівного складу ОГД та навчання персоналу підприємств, установ і організацій діям та способам захисту в разі виникнення НС та аварій.
5. Зонування території за можливою дією вражаючих факторів НС.
6. Дії керівного складу ОГД щодо захисту об'єкта, персоналу, населення та територій від наслідків НС.
7. Колективні засоби захисту населення у НС.
8. Індивідуальні засоби захисту населення у НС.
9. Призначення, класифікація медичних засобів захисту населення.
10. Прийоми та способи проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт.
11. Досвід розвинених країн у галузі забезпечення безпеки життєдіяльності.
12. Поведінка людей під завалами- принципи виживання.
13. Пошуково-рятувальні роботи в завалах при НС.

Тема №5: Правові й організаційні основи охорони праці й особистої безпеки.

Практичне заняття 7 Правові й організаційні основи охорони праці й особистої безпеки.

Навчальна мета заняття: Освоїти теоретичні, правові й організаційні основи охорони праці та особистої безпеки.

Час проведення - 2 год. Місце проведення - навчальна аудиторія.

Навчальні питання:

1. Охорона праці: сутність, соціально-економічне значення, законодавча та нормативна база з охорони праці.
2. Відповідальність за порушення законодавства з охорони праці.
3. Система державного управління охороною праці в Україні (СУОП).
4. Державний нагляд і громадський контроль за охороною праці.
5. Структура, основні функції і завдання управління охороною праці в організації. Служба охорони праці підприємства та її основні функції.
6. Навчання з питань охорони праці. Інструктажі з питань охорони праці: види, порядок проведення.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. № 254к/96-ВР. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кодекс законів про працю України: Закон від 10.12.1971 №322-VIII зі змінами і доповненнями // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>

3. Кодекс цивільного захисту: Закон України від 02.10.2012 за № 5403-VI. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.
4. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992р. №2801-XII. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.
5. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 4.01.1998 №16/98-ВР. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/16/98-%D0%B2%D1%80>
6. Про забезпечення санітарного і епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24.02.1994 року №4004-XII. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4004-12>.
7. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності і витратами, зумовленими народженням і похованням: Закон України від 18.01.2001 року № 2240- III. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/284/99#Text>
8. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.1999 року №1105-XIV. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>.
9. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 року №580-VIII. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
10. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.2007 року №877-V. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text>
11. Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992 року №2694-XII. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>
12. Про затвердження Положення про Державну службу України з питань праці: Постанова КМУ від 11 лютого 2015 р. № 96. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/96-2015-%D0%BF#Text>
13. Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві: Постанова КМУ від 17 квітня 2019 р. № 337. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/337-2019-%D0%BF#Text>
14. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та

легалізації фонду оплати праці Закон України. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 11. ст.75

15. Про державний нагляд за безпечним веденням робіт на підприємствах, в установах, організаціях і у військових частинах військових формувань та органів внутрішніх справ і Служби безпеки України : Постанова Верховної Ради України (Із змінами, внесеними згідно із Законом № 2171-III (2171-14) від 21.12.2000, ВВР, 2001, № 9, ст.38) . // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/244/95-%D0%B2%D1%80#Text>
16. Про затвердження Положення про служби державного нагляду за охороною праці системи МВС: Наказ МВС України від 31.12.2009 № 567. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0567320-09#Text>
17. Про затвердження Показчика нормативно-правових актів з охорони праці Наказ Державної служби України з питань праці від 22 квітня 2021 року №68. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0068880-21#n6>
18. НПАОП 0.00-4.11-07 «Типове положення про діяльність уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці». Наказ Держгірпромнагляду від 21.03.2007 р. №56.
19. НПАОП 0.00-4.12-05 «Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці». Наказ Держнаглядохоронпраці від 26.01.2005 № 15. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0231-05#Text>
20. НПАОП 0.00-4.21-04 «Типове положення про службу охорони праці». Наказ Держнаглядохоронпраці від 15.11.2004 р. № 255.
21. Рекомендації щодо побудови, впровадження та удосконалення системи управління охороною праці, затверджені Державним комітетом України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 07.02.2008 URL: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.28937.0>.
22. Грибан В. Г. Охорона праці в органах внутрішніх справ : підруч. [для курсантів і студ. вищ. навч. закл.] / В. Г. Грибан, О. В. Негодченко. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2016. 248 с. URL: http://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/685/1/%D0%93%D1%80%D0%B8%D0%B1%D0%B0%D0%BD_%D0%9D%D0%B5%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D1%82%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%B4.pdf%201.pdf
23. Забезпечення охорони праці та особистої безпеки в Національній поліції України : навч. посібник [кол. авт. ; за заг. ред. д.б.н., проф. Грибана В.Г., к.ю.н. Глуховері В.А.] Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. 212 с. URL: <http://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/599/1/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9E%D0%9F%20%D1%82%D0%B0%20%D0%9E%D0%91%D0%9F%D0%9D%D0%9F.pdf>.

24. Жидецький В.Ц. Основи охорони праці: підручник. К.: Знання, 2010. 375 с. URL: <http://xn--e1ajqk.kiev.ua/wp-content/uploads/2019/12/ZHideczkiy-V.CZ.-Osnovi-ohoroni-praczi.-Pidruchnik-1.pdf>
25. Основи охорони праці підручник. 2-ге вид./ О. І. Запорожець, О. С. Протоєрейський, Г. М. Франчук, І. М. Боровик. К. : «Центр учбової літератури», 2017. 264 с.
26. Безпека життєдіяльності та охорона праці : підручник / [В. В. Сокурєнко, О. М. Бандурка, С. М. Бортник та ін.]; за заг. ред. В. В. Сокурєнка ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2021. 308 с. URI: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/10837>
27. Атаманчук П. Основи охорони праці: навч. посіб. К.: Центр навчальної літератури, 2017. 224 с. URL: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/07/Atamanchuk-P.-S.-ta-inshi-Ohorona-pratsi-v-galuzi.pdf>
28. Голінько В.І. Охорона праці в юриспруденції : навч. посіб. / В.І. Голінько, Р.С. Кірін, М.Ю. Іконніков ; за ред. В.І. Голінька ; М-во освіти і науки України, Нац. гірн. ун-т. Дніпропетровськ : НГУ, 2015. 166 с. URL: <http://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/149252/CD910.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
29. Лук'янихіна, О. А., Лук'янихін, В. О., Колесник, І. В. і Хамлика, К. О. (2021). Стимулювання персоналу Державної служби України з питань праці до впровадження міжнародного досвіду в управлінні охороною праці», *Право і безпека*, 80(1), с. 42-48. doi: 10.32631/pb.2021.1.05. URI: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/lwsfkvhv2021&div=9&id=&page=>

План проведення заняття

I. Вступ: 15 хвилин.

Прийняти доповідь про готовність групи, перевірити наявність особового складу та підготовку до проведення заняття, провести інструктаж про заходи особистої безпеки при проведенні заняття, довести тему, навчальні питання та порядок їх відпрацювання, мету заняття.

II. Основна частина: 65 хвилин.

Присвячена обговоренню і аналізу питань теми, виконанню контрольної роботи (тестових завдань).

При розкритті першого питання вивчають нормативно- правове підґрунтя охорони праці в Україні. Відповідно до законодавства про охорону праці досліджують сутність, соціально-економічне значення охорони праці, законодавча та нормативна база з охорони праці.

Питання охорони праці регламентуються «Кодексом цивільного захисту», законами України «Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення», «Основи законодавства про охорону здоров'я», «Про загальнообов'язкове державне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які призвели до втрати працездатності», «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» та ін.

У другому питанні потрібно розглянути види відповідальності за порушення законодавства з охорони праці – дисциплінарну, адміністративну, матеріальну, кримінальну і у яких випадках вона відбувається.

Під час підготовки третього питання досліджують систему державного управління охороною праці в Україні (СУОП), котра складається із трьох рівнів – управління ОП на рівні працівника, на рівні підприємства, на рівні держави.

Четверте питання передбачає розгляд системи державного нагляду і громадський контроль за охороною праці в Україні. Увагу на підрозділи нагляду за охороною праці в системі МВС і на роль профспілок.

П'яте питання присвячене вивченню структури, основних функцій і завдань управління охороною праці в організації. Потрібно визначити, які функції виконує служба охорони праці підприємства, які повноваження і відповідальність мають її працівники.

Важливим елементом у забезпеченні охорони праці на підприємстві є проведення інструктажів, навчання з питань охорони праці. Потрібно дослідити їх сутність, порядок проведення і види.

Після розгляду теоретичних питань їх обговорення, перевіряється виконання самостійної роботи, проводиться тестовий контроль знань.

III. У заключній частині заняття аналізується та узагальнюється вивчений матеріал, підбиваються підсумки щодо рівня засвоєння матеріалу теми, викладач оголошує інформацію про отримані на занятті оцінки, а також пояснює завдання на наступну тему практичного заняття.

Завдання що виносяться на самостійну роботу курсанта

Законспектувати питання:

1. Функції основних інститутів нагляду за охороною праці.
2. Структура, основні функції і завдання управління охороною праці в організації.
3. Громадський нагляд і контроль за охороною праці.
4. Нагляд і контроль за станом охорони праці у системі МВС.
5. Інструктажі з питань охорони праці: види, порядок проведення.
6. Прочитайте інструкцію із заходів безпеки при поводженні зі зброєю (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-16#Text>) і виберіть усі види інструктажів, котрі повинні проводитися і у якому випадку

Теми для рефератів:

1. Правові та організаційні основи охорони праці.
2. Гарантії прав громадян на охорону праці
3. Відповідальність за порушення законодавства з охорони праці.
4. Державне управління охороною праці та організація охорони праці на підприємстві.
5. Державний нагляд і громадський контроль за охороною праці.
6. Міжнародна організація праці і Глобальний договір.

Тема №6. Умови праці. Фактори трудової діяльності поліцейського.

Практичне заняття 8 Умови праці. Фактори трудової діяльності поліцейського.

Навчальна мета заняття: Опанувати основні підходи до класифікації, нормування та оцінки умов праці. Вивчити основи фізіології та гігієни праці. Знати основні заходи їх покращення

Час проведення – 2 год. Місце проведення – навчальна аудиторія.

Навчальні питання

1. Умови праці, сутність, фактор, що впливають на формування умов праці. Система елементів умов праці.
2. Санітарні норми та їх застосування для аналізу і поліпшення умов праці.
3. Атестація робочих місць за умовами праці. Оцінювання стану умов праці.
4. Засоби компенсації впливу на працівників несприятливих умов праці.
5. Гігієна праці, її значення та чинники, що визначають санітарно-гігієнічні умови праці.
6. Мікроклімат робочої зони, її повітрообмін, вентиляція, освітлення, джерела звукового забруднення та засоби захисту.
7. Джерела, особливості і класифікація електромагнітних випромінювань та електричних і магнітних полів, шуму, вібрації, виробничі джерела іонізуючого випромінювання та захист від них.
8. Умови праці працівника Національної поліції; характерні особливості та способи покращення

Література:

1. ДСТУ EN ISO 7010:2019 (EN ISO 7010:2012; A1:2014; A2:2014; A3:2014; A4:2014; A5:2015; A6:2016; A7:2017, IDT; ISO 7010:2011; Amd 1:2012; Amd 2:2012; Amd 3:2012; Amd 4:2013; Amd 5:2014; Amd 6:2014; Amd 7:2016, IDT) Графічні символи КОЛЬОРИ ТА ЗНАКИ БЕЗПЕКИ Зареєстровані знаки безпеки. URL: https://zakon.isu.net.ua/sites/default/files/normdocs/dstu_en_iso_7010_2019.pdf
2. Норми радіаційної безпеки України (НРБУ-97). // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0062282-97#Text>
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. № 254к/96-ВР. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992р. №2801-ХІІ. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.
5. Про забезпечення санітарного і епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24.02.1994 року №4004-ХІІ. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4004-12>.
6. Про захист людини від впливу іонізуючих випромінювань: Закон України від 14 січня 1998 р. № 5/98-ВР. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15/98-%D0%B2%D1%80#Text>

7. Про державний нагляд за безпечним веденням робіт на підприємствах, в установах, організаціях і у військових частинах військових формувань та органів внутрішніх справ і Служби безпеки України : Постанова Верховної Ради України (Із змінами, внесеними згідно із Законом № 2171-III (2171-14) від 21.12.2000, ВВР, 2001, № 9, ст.38) . // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/244/95-%D0%B2%D1%80#Text>
8. Про затвердження Положення про Державну службу України з питань праці: Постанова КМУ від 11 лютого 2015 р. № 96. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/96-2015-%D0%BF#Text>
9. Про затвердження Технічного регламенту знаків безпеки і захисту здоров'я працівників : Постанова КМУ від 25 листопада 2009 р. № 1262 (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 76 (76-2016-п) від 11.02.2016) // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1262-2009-%D0%BF#Text>
10. Про порядок проведення атестації робочих місць по умовах праці: Постанова Кабінету Міністрів України від 01.08.1992 р. № 442. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-92-%D0%BF#Text>
11. Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу: Наказ МОЗ України від 08.04.2014 № 248. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0472-14#Text>
12. Про затвердження Вимог щодо безпеки та захисту здоров'я працівників під час роботи з екранними пристроями: Наказ Мінсоцполітики України від 14.02.2018 № **207**. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0508-18#Text>
13. Про затвердження Інструкції про порядок дій органів (підрозділів) поліції в разі виявлення радіоактивних, хімічних та ядерних матеріалів або отримання інформації про порушення правил чи незаконне поводження з ними : Наказ МВС України від 06.09.2017 № 754. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-17#Text>
14. Про затвердження Мінімальних вимог безпеки і охорони здоров'я при використанні працівниками засобів індивідуального захисту на робочому місці: наказ Міністерства соціальної політики України від 29.11.2018 № 1804 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1494-18#n15>
15. Про затвердження порядків надання домедичної допомоги особам при невідкладних станах: Наказ МОЗ України від 09.03.2022 № 441. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0356-22#n36>
16. Про затвердження Показчика нормативно-правових актів з охорони праці Наказ Державної служби України з питань праці від 22 квітня 2021

Основна

1. Грибан В. Г. Охорона праці в органах внутрішніх справ : підруч. [для курсантів і студ. вищ. навч. закл.] / В. Г. Грибан, О. В. Негодченко. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2016. 248 с. URL: http://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/685/1/%D0%93%D1%80%D0%B8%D0%B1%D0%B0%D0%BD_%D0%9D%D0%B5%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D1%82%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%B4.pdf%201.pdf
2. Забезпечення охорони праці та особистої безпеки в Національній поліції України : навч. посібник [кол. авт. ; за заг. ред. д.б.н., проф. Грибана В.Г., к.ю.н. Глуховері В.А.] Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. 212 с. URL: <http://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/599/1/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9E%D0%9F%20%D1%82%D0%B0%20%D0%9E%D0%91%D0%9F%D0%9D%D0%9F.pdf>
3. Основи охорони праці підручник. 2-ге вид./ О. І. Запорожець, О. С. Протоєрейський, Г. М. Франчук, І. М. Боровик. К. : «Центр учбової літератури», 2017. 264 с.
4. Безпека життєдіяльності та охорона праці : підручник / [В. В. Сокурєнко, О. М. Бандурка, С. М. Бортник та ін.]; за заг. ред. В. В. Сокурєнко ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2021. 308 с. URI: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/10837>

Допоміжна

1. Атаманчук П. Основи охорони праці: навч. посіб. К.: Центр навчальної літератури, 2017. 224 с. с.8-15; URL: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/07/Atamanchuk-P.-S.-ta-inshi-Ohorona-pratsi-v-galuzi.pdf>
2. Березуцький В.В. Основи професійної безпеки та здоров'я людини : підручник / В.В. Березуцький [та ін.] ; під ред. проф. В.В. Березуцького. Харків : НТУ «ХПІ», 2018. 553 с. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/37199/1/Book_2018_Berezutskyi_Osnovy_prof_bezpeky.pdf
3. Васенко В.К., Тереніна О.В. Безпека життєдіяльності та її особливості у правоохоронних органах. *Право і безпека*: Науковий журнал Харківського національного університету внутрішніх справ. 2012. №1(43). С.213-217. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/5773>
4. Голінько В.І. Охорона праці в юриспруденції : навч. посіб. / В.І. Голінько, Р.С. Кірін, М.Ю. Іконніков ; за ред. В.І. Голінька ; М-во освіти і науки України, Нац. гірн. ун-т. Дніпропетровськ : НГУ, 2015. 166 с. URL: <http://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/149252/CD910.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

2. <https://dsp.gov.ua/> – Офіційний сайт Державної служби України з питань праці.

План проведення заняття

I. Вступ: 15 хвилин.

Прийняти доповідь про готовність групи, перевірити наявність особового складу та підготовку до проведення заняття, провести інструктаж про заходи особистої безпеки при проведенні заняття, довести тему, навчальні питання та порядок їх відпрацювання, мету заняття.

II. Основна частина: 65 хвилин.

Присвячена обговоренню і аналізу питань теми, виконанню контрольної роботи (тестових завдань).

При розкритті першого питання **здобувачі освіти повинні розібратися, що таке умови праці, сутність, фактори, що впливають на формування умов праці (соціально-економічні, техніко - організаційні, природні).** Також потрібно вивчити, що система елементів умов праці складається із **психо-фізичних, санітарно-гігієнічних, технічних, естетичні та соціально-психологічних елементів.**

У другому питанні потрібно розглянути санітарні норми та їх застосування для аналізу і поліпшення умов праці.

Під час підготовки третього питання потрібно дослідити сутність атестації робочих місць за умовами праці, а також роль Держпраці в оцінюванні стану умов праці.

Четверте питання передбачає розгляд системи засобів компенсації впливу на працівників несприятливих умов праці, які передбачені українським законодавством.

П'яте питання присвячене вивченню гігієни праці, її значення та чинники, що визначають санітарно-гігієнічні умови праці структури, основних функцій і завдань управління охороною праці в організації

Важливим елементом у забезпеченні охорони праці на підприємстві є мікроклімат робочої зони, її повітрообмін, вентиляція, освітлення, джерела звукового забруднення та засоби захисту.

Сьоме питання передбачає дослідження джерел, особливостей і класифікації електромагнітних випромінювань та електричних і магнітних полів, шуму, вібрації, виробничих джерел іонізуючого випромінювання та захист від них.

Останнє питання передбачає опис умов праці працівника Національної поліції; виявлення їх характерних особливостей та способів покращення.

Після розгляду теоретичних питань їх обговорення, перевіряється виконання самостійної роботи, проводиться тестовий контроль знань.

III. У заключній частині заняття аналізується та узагальнюється вивчений матеріал, підбиваються підсумки щодо рівня засвоєння матеріалу теми, викладач оголошує інформацію про отримані на занятті оцінки, а також пояснює завдання на наступну тему практичного заняття.

Завдання що виносяться на самостійну роботу курсанта

1. Санітарні норми та їх застосування для аналізу і поліпшення умов праці
2. Атестація робочих місць за умовами праці.

3. Законспектувати основні положення фізіології та гігієни праці.
4. Дайте характеристику факторів фізичної дії (Шум, Вібрація Електромагнітне випромінювання, Радіація і іонізуюче випромінювання), вплив на здоров'я людини, індивідуальні засоби захисту у вигляді таблиці:

Вид чинника	загальна характеристика	Джерела	вплив на людину (наслідки)
Шум			
Вібрація			
Електромагнітне випромінювання			
Радіація Іонізуюче випромінювання			

Скласти словник: умови праці, шкідливий фактор, гігієнічна класифікація праці, види, фактори трудової діяльності поліцейського

Теми рефератів:

1. Класифікаційні ознаки умов праці та їх нормування й оцінка.
2. Вплив умов праці на її продуктивність
3. Виробнича санітарія та основні вимоги до неї.
4. Робоча зона та повітря робочої зони.
5. Загальні заходи і засоби запобігання забрудненню повітряного середовища на виробництві.
6. Освітлення виробничих приміщень та основні вимоги до нього.
7. Захист від шуму, ультразвуку і інфразвуку.
8. Захист від іонізуючого випромінювання.
9. Електромагнітні поля та електромагнітні випромінювання радіочастотного діапазону.
10. Загальні санітарно-гігієнічні норми до розміщення підприємств і допоміжних приміщень.

Тема №7: Профілактика травматизму та професійних захворювань

Практичне заняття 9 Профілактика травматизму та професійних захворювань

Навчальна мета заняття: Освоїти основні методи профілактики травматизму та професійних захворювань. Знати правові методи захисту прав людини на виробництві.

Час проведення - 2 год. Місце проведення - навчальна аудиторія.

Навчальні питання:

- 1 Виробничий травматизм і професійні захворювання: сутність, основні причини, наслідки.
2. Основні заходи по запобіганню травматизму та професійним захворюванням.

3. Соціальний захист громадян України на період тимчасової втрати працездатності та захворювань.

4. Порядок розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві : Постанова КМУ від 17 квітня 2019 р. № 337

5. Порядок розслідування нещасних випадків у Національній поліції.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. № 254к/96-ВР. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кодекс законів про працю України: Закон від 10.12.1971 №322-VIII зі змінами і доповненнями // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
3. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992р. №2801-XII. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.
4. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 4.01.1998 №16/98-ВР. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/16/98-%D0%B2%D1%80>
5. Про забезпечення санітарного і епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24.02.1994 року №4004-XII. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4004-12>.
6. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності і витратами, зумовленими народженням і похованням: Закон України від 18.01.2001 року № 2240- III. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/284/99#Text>
7. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 23.09.1999 року №1105-XIV. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>.
8. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 року №580-VIII. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
9. Про охорону праці : Закон України від 14.10.1992 року №2694-XII. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>.
10. Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві : Постанова КМУ від 17 квітня 2019 р. № 337. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна

Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/337-2019-%D0%BF#Text>

11. Про порядок проведення атестації робочих місць по умовах праці: Постанова Кабінету Міністрів України від 01.08.1992 р. № 442. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-92-%D0%BF#Text>
12. Про нову гігієнічну класифікацію праці та показники, за якими надаються
13. Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу: Наказ МОЗ України від 08.04.2014 № 248. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0472-14#Text>
14. Порядок розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій, що сталися в органах і підрозділах системи МВС України: Наказ МВС від 27.12.2002 № 1346, зареєстровано в Мін'юсті 31.01.2003 за № 83/7404 (Редакція від 17.07.2015). // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0083-03#Text>
15. Порядок розслідування та ведення обліку нещасних випадків, що сталися з поліцейськими, Затверджений Наказом МВС України 05 жовтня 2020 року №705. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 17 листопада 2020 р. за № 1139/35422. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/RE35422>
16. Про затвердження Порядку проведення медичних оглядів працівників певних категорій Наказ МОЗ України від 21 травня 2007 року N 246 Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 23 липня 2007 р. за N 846/14113 Із змінами і доповненнями, внесеними наказом МОЗ України від 14 лютого 2012 року N 107
17. Про затвердження Мінімальних вимог безпеки і охорони здоров'я при використанні працівниками засобів індивідуального захисту на робочому місці: наказ Міністерства соціальної політики України від 29.11.2018 № 1804 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1494-18#n15>
18. Про затвердження Показчика нормативно-правових актів з охорони праці Наказ Державної служби України з питань праці від 22 квітня 2021 року №68. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0068880-21#n6>
19. НПАОП 0.00-4.11-07 «Типове положення про діяльність уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці». Наказ Держгірпромнагляду від 21.03.2007 р. №56.

Основна

5. Грибан В. Г. Охорона праці в органах внутрішніх справ : підруч. [для курсантів і студ. вищ. навч. закл.] / В. Г. Грибан, О. В. Негодченко. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2016. 248 с. URL: <http://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/685/1/%D0%93%D1%80%D0%B8%D>

0%B1%D0%B0%D0%BD_%D0%9D%D0%B5%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D1%82%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%B4.pdf%201.pdf

6. Забезпечення охорони праці та особистої безпеки в Національній поліції України : навч. посібник [кол. авт. ; за заг. ред. д.б.н., проф. Грибана В.Г., к.ю.н. Глуховері В.А.] Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. 212 с. URL: <http://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/599/1/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9E%D0%9F%20%D1%82%D0%B0%20%D0%9E%D0%91%D0%9F%D0%9D%D0%9F.pdf>.
7. Жидецький В.Ц. Основи охорони праці: підручник. К.: Знання, 2010. 75 с. . URL: <http://xn--e1ajqk.kiev.ua/wp-content/uploads/2019/12/ZHideczkiy-V.CZ.-Osnovi-ohoroni-praczi.-Pidruchnik-1.pdf>
8. Безпека життєдіяльності та охорона праці : підручник / [В. В. Сокурєнко, О. М. Бандурка, С. М. Бортник та ін.]; за заг. ред. В. В. Сокурєнко ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2021. 308 с. URI: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/10837>

Допоміжна

5. Атаманчук П. Основи охорони праці: навч. посіб. К.: Центр навчальної літератури, 2017. 224 с. URL: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/07/Atamanchuk-P.-S.-ta-inshi-Ohorona-pratsi-v-galuzi.pdf>
6. Голінько В.І. Охорона праці в юриспруденції : навч. посіб. / В.І. Голінько, Р.С. Кірін, М.Ю. Іконніков ; за ред. В.І. Голінька ; М-во освіти і науки України, Нац. гірн. ун-т. Дніпропетровськ : НГУ, 2015. 166 с. URL: <http://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/149252/CD910.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Інформаційні ресурси в інтернеті

3. <http://social.org.ua> – офіційний сайт Фонду соціального страхування України.
4. <https://dsp.gov.ua/> – Офіційний сайт Державної служби України з питань праці.

Порядок проведення заняття

I. Вступ: 15 хвилин.

Прийняти доповідь про готовність групи, перевірити наявність особового складу та підготовку до проведення заняття, провести інструктаж про заходи особистої безпеки при проведенні заняття, довести тему, навчальні питання та порядок їх відпрацювання, мету заняття.

II. Основна частина: 65 хвилин.

II. Основна частина заняття присвячена обговоренню й аналізу питань теми.

Спочатку потрібно розібратися, як розкривається сутність виробничого травматизму і професійних захворювань. Також потрібно дослідити основні причини і наслідки травматизму для держави.

У другому питанні потрібно розглянути основні заходи по запобіганню травматизму та професійним захворюванням.

Третє питання передбачає розгляд механізмів соціального захисту громадян України на період тимчасової втрати працездатності та захворювань.

Четверте питання передбачає вивчення положень Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві (Постанова КМУ від 17 квітня 2019 р. № 337).

У наступному питанні потрібно вивчити порядок розслідування нещасних випадків у Національній поліції. Також потрібно дослідити причини виникнення надзвичайних подій, пов'язаних з травматизмом або загибеллю поліцейських. Здобувач повинен чітко розуміти, який нещасний випадок ,відноситься до нещасного випадку, що «трапився при виконанні службових обов'язків», який належить до «нещасного випадку, що трапився в період проходження служби і не пов'язаний з виконанням службових обов'язків»?

Після розгляду питань і їх обговорення, перевіряється виконання самостійної роботи, проводиться контроль знань.

ІІІ. Заключна частина: 10 хвилин.

У заключній частині заняття аналізується та узагальнюється вивчений матеріал, підбиваються підсумки щодо рівня засвоєння матеріалу теми.

Завдання що виносяться на самостійну роботу курсанта

1. Законспектувати причини виникнення надзвичайних подій, пов'язаних з травматизмом або загибеллю поліцейських
2. Занотуйте, що відноситься до нещасного випадку, що «трапився при виконанні службових обов'язків» (Порядок розслідування та ведення обліку нещасних випадків, що сталися з поліцейськими, Затверджений Наказом МВС України 05 жовтня 2020 року №705.)
3. Перелічіть ситуації, які комісія з розслідування може визнати, що «нещасний випадок трапився при виконанні службових обов'язків».
4. Які нещасні випадки (у тому числі поранення) відносяться до «нещасного випадку, що трапився в період проходження служби і не пов'язаний з виконанням службових обов'язків»?
5. Порядок проведення спеціального розслідування у правоохоронних органах України.
6. Скласти словник термінів до теми нещасний випадок, професійне захворювання, травматизм.

Теми рефератів:

1. Кольори знаки безпеки та сигнальна розмітка.
2. Соціальний захист громадян України на період тимчасової втрати працездатності та захворювань.
3. Профілактика травматизму та професійних захворювань.
4. Аналіз, прогнозування, профілактика травматизму та професійної захворюваності на виробництві та організаційні заходи із забезпечення охорони праці.

Тема №8: Основи виробничої безпеки

Практичне заняття 10 Основи виробничої безпеки

Навчальна мета заняття: Вивчити основи виробничої безпеки (пожежо-

електро- та вибухобезпеки).

Час проведення - 2 год. Місце проведення – навчальна аудиторія.

Навчальні питання:

1. Основні поняття та нормативні документи у галузі пожежної безпеки. (Кодекс цивільного захисту. Правила пожежної безпеки).
2. Відповідальність за порушення (невиконання) вимог пожежної безпеки.
3. Умови та причини виникнення пожеж. Шкідливі фактори на пожежах. Способи та засоби пожежогасіння.
4. Організація та методи забезпечення пожежної безпеки.
5. Електротравматизм та дія електричного струму на людину. “Крокова” напруга. Види електротравм.
6. Вибухонебезпека. Особиста безпека працівника поліції при проведенні профілактичних заходів на деокупованих територіях.

Література:

1. ДСТУ 2272-2006 „Пожежна безпека. Терміни та визначення основних понять”. URL: https://ammokote.com/wp-content/uploads/2020/08/DSTU_2272_2006.pdf
2. ДСТУ EN ISO 7010:2019 (EN ISO 7010:2012; A1:2014; A2:2014; A3:2014; A4:2014; A5:2015; A6:2016; A7:2017, IDT; ISO 7010:2011; Amd 1:2012; Amd 2:2012; Amd 3:2012; Amd 4:2013; Amd 5:2014; Amd 6:2014; Amd 7:2016, IDT) Графічні символи КОЛЬОРИ ТА ЗНАКИ БЕЗПЕКИ Зареєстровані знаки безпеки. URL: https://zakon.isu.net.ua/sites/default/files/normdocs/dstu_en_iso_7010_2019.pdf
3. Кодекс цивільного захисту: Закон України від 02.10.2012 за № 5403-VI. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.
4. Про забезпечення санітарного і епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24.02.1994 року №4004-XII. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4004-12>.
5. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 року №580-VIII. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
6. Про охорону праці : Закон України від 14.10.1992 року №2694-XII. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>.
7. Про державний нагляд за безпечним веденням робіт на підприємствах, в установах, організаціях і у військових частинах військових формувань та органів внутрішніх справ і Служби безпеки України : Постанова Верховної Ради України (Із змінами, внесеними згідно із Законом № 2171-III (2171-14) від 21.12.2000, ВВР, 2001, № 9, ст.38) . // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/244/95-%D0%B2%D1%80#Text>
8. Про затвердження Положення про Державну службу України з питань праці: Постанова КМУ від 11 лютого 2015 р. № 96. // База даних (БД)

- «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/96-2015-%D0%BF#Text>
9. Про затвердження Технічного регламенту знаків безпеки і захисту здоров'я працівників : Постанова КМУ від 25 листопада 2009 р. № 1262 (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 76 (76-2016-п) від 11.02.2016) // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1262-2009-%D0%BF#Text>
10. Про затвердження Інструкції про поведінку з вибуховими матеріалами в органах і підрозділах внутрішніх справ України : Наказ МВС України від 09.07.2014 № 653. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1081-19#Text>
11. Інструкція про порядок взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Національною поліцією України та Національною гвардією України у сфері запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, пожежі та небезпечні події: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 22.08.2016 № 859 URL: Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 14 вересня 2016 р. за № 1254/29384 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1254-16#n15>
12. Про затвердження Мінімальних вимог безпеки і охорони здоров'я при використанні працівниками засобів індивідуального захисту на робочому місці: наказ Міністерства соціальної політики України від 29.11.2018 № 1804 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1494-18#n15>
13. Про затвердження Положення про інструктажі, навчання та перевірку знань з питань пожежної безпеки в Національній поліції України : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 21.02.2017 № 145 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0355-17#Text>
14. Про затвердження Правил пожежної безпеки в Україні : Наказ МВС України Форма від 30.12.2014 № 1417. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0252-15>
15. Про затвердження Положення про служби державного нагляду за охороною праці системи МВС: Наказ МВС України від 31.12.2009 № 567. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0567320-09#Text>
16. Про затвердження порядків надання домедичної допомоги особам при невідкладних станах: Наказ МОЗ України від 09.03.2022 № 441. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0356-22#n36>

Основна

9. Грибан В. Г. Охорона праці в органах внутрішніх справ : підруч. [для курсантів і студ. вищ. навч. закл.] / В. Г. Грибан, О. В. Негодченко. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2016. 248 с. URL: http://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/685/1/%D0%93%D1%80%D0%B8%D0%B1%D0%B0%D0%BD_%D0%9D%D0%B5%D0%B3%D0%BE%D0%B4%

D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D1%82%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%B4.pdf%201.pdf

10. Забезпечення охорони праці та особистої безпеки в Національній поліції України : навч. посібник [кол. авт. ; за заг. ред. д.б.н., проф. Грибана В.Г., к.ю.н. Глуховері В.А.] Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. 212 с. URL: <http://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/599/1/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9E%D0%9F%20%D1%82%D0%B0%20%D0%9E%D0%91%D0%9F%D0%9D%D0%9F.pdf>.
11. Жидецький В.Ц. Основи охорони праці: підручник. К.: Знання, 2010. 375 с. с.210-364; URL: <http://xn--e1ajqk.kiev.ua/wp-content/uploads/2019/12/ZHideczkiy-V.CZ.-Osnovi-ohoroni-praczi.-Pidruchnik-1.pdf>
12. Основи охорони праці підручник. 2-ге вид./ О. І. Запорожець, О. С. Протоєрейський, Г. М. Франчук, І. М. Боровик. К. : «Центр учбової літератури», 2017. 264 с.
13. Безпека життєдіяльності та охорона праці : підручник / [В. В. Сокурєнко, О. М. Бандурка, С. М. Бортник та ін.]; за заг. ред. В. В. Сокурєнка ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2021. 308 с. URI: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/10837>

Допоміжна

1. Атаманчук П. Основи охорони праці: навч. посіб. К.: Центр навчальної літератури, 2017. 224 с. с.50-57 і 86-108; URL: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/07/Atamanchuk-P.-S.-ta-inshi-Ohorona-pratsi-v-galuzi.pdf>
2. Голінько В.І. Охорона праці в юриспруденції : навч. посіб. / В.І. Голінько, Р.С. Кірін, М.Ю. Іконніков ; за ред. В.І. Голінька ; М-во освіти і науки України, Нац. гірн. ун-т. Дніпропетровськ : НГУ, 2015. 166 с. URL: <http://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/149252/CD910.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
3. <http://dsns.gov.ua> – Офіційний сайт Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС).
4. <https://dsp.gov.ua/> – Офіційний сайт Державної служби України з питань праці.

Порядок проведення заняття

I. Вступ: 15 хвилин.

Прийняти доповідь про готовність групи, перевірити наявність особового складу та підготовку до проведення заняття, провести інструктаж про заходи особистої безпеки при проведенні заняття, довести тему, навчальні питання та порядок їх відпрацювання, мету заняття.

II. Основна частина: 65 хвилин.

II. Основна частина заняття присвячена обговоренню й аналізу питань теми.

Спочатку потрібно розібратися, як законодавчо розкривається сутність пожежної безпеки. Розглянути положення основних нормативних документів у галузі пожежної безпеки. (Кодекс цивільного захисту. Правила пожежної

безпеки 2014 року).

Друге питання передбачає розкриття видів відповідальності за порушення (невиконання) вимог пожежної безпеки.

Третє питання передбачає розгляд трьох умов для виникнення пожежі та причин виникнення пожеж і шкідливих факторів на пожежах. Також потрібно розглянути способи та засоби пожежогасіння, у яких випадках застосовуються різні способи і чим це обумовлено. Потрібно знати алгоритм дій працівників поліції у разі виникнення пожежі та надання допомоги потерпілим у випадку отруєння чадним газом. Заходи особистої безпеки.

Четверте питання стосується організації та методів забезпечення пожежної безпеки.

У наступному питанні потрібно дослідити, у яких випадках виникає електротравматизм і у чому наслідки дії електричного струму на людину. “Крокова” напруга. Потрібно розглянути види електротравм. Потрібно знати алгоритм дій працівників поліції і надання першої допомоги при ураженні електричним струмом. Особливу увагу звернути на індивідуальні засоби захисту з метою особистої безпеки під час надання допомоги потерпілим внаслідок ураження електричним струмом.

Вибухонебезпека є актуальним напрямком вивчення для поліцейського і потрібно дослідити її сутність і правила поводження із вибухонебезпечними речовинами. Потрібно знати порядок дій працівників поліції у вибухонебезпечних ситуаціях. Надання першої допомоги та заходи безпеки. Особиста безпека працівника поліції при проведенні профілактичних заходів на деокупованих територіях.

При підготовці сьомого питання курсанти повинні приділити увагу порядку надання першої допомоги при обширних опіках. Потрібно користуватись інформацією з наказу МОЗ №441.

Після розгляду питань їх обговорення, перевіряється виконання самостійної роботи, проводиться контроль знань.

III. Заклучна частина: 10 хвилин.

У заклучній частині заняття аналізується та узагальнюється вивчений матеріал, підбиваються підсумки щодо рівня засвоєння матеріалу теми.

Завдання що виносяться на самостійну роботу курсанта

Законспектувати питання.

1. Відповідальність за порушення (невиконання) вимог пожежної безпеки.
2. Класифікація об'єктів за їхньою пожежо- та вибухонебезпекою.
3. Розкрити основні причини виникнення пожеж та основні методи протипожежної безпеки на об'єктах МВС.
4. Принципи надання першої допомоги потерпілим. Заходи особистої безпеки при наданні першої допомоги потерпілим.
5. Дії працівників поліції на випадок виникнення пожежі та надання допомоги потерпілим у випадку отруєння чадним газом. Заходи особистої безпеки.
6. Дії працівників поліції і надання першої допомоги при ураженні електричним струмом. Застосування індивідуальних засобів захисту з метою особистої безпеки.

7. Порядок дій працівників поліції у вибухонебезпечних ситуаціях. Надання першої допомоги та заходи безпеки.
8. Надання першої допомоги при травматичному шоку.
9. Надання першої допомоги при обширних опіках.

Скласти словник: пожежна безпека, електробезпека, крокова напруга, види електротравм, вибухонебезпека, знаки безпеки, правила роботи за комп'ютером; перша долікарська допомога, травматичний шок, опіки, ураження електричним струмом, серцево-легенева реанімація.

Теми рефератів:

1. Пожежна безпека: основи забезпечення, законодавча база, відповідальність.
2. Пожежі на виробництві: причини, методи запобігання.
3. Основи виробничої безпеки та загальні вимоги до неї.
4. Система запобігання пожежам.
5. Електробезпека та заходи, що її забезпечують.
6. Система організаційно-технічних заходів щодо дотримання вимог пожежної безпеки.
7. Вибухонебезпечні предмети : види порядок поводження
8. Особиста безпека працівника поліції при проведенні профілактичних заходів на деокупованих територіях».

3.5. Контрольні питання, які виносяться на підсумковий контроль (залік).

1. Що таке “безпека життєдіяльності”? Що є предметом вивчення безпека життєдіяльності?
2. Завдання, що ставить перед собою безпека життєдіяльності.
3. Міждисциплінарний характер безпека життєдіяльності, її зв'язок з іншими науками.
4. Безпека. Рівні безпеки.
5. Небезпека. Визначення, класифікація небезпек.
6. Небезпечні і вражаючі фактори: сутність, види. Наведіть приклади.
7. Визначення поняття «надзвичайна ситуація» (НС). Класифікація НС за причинами походження, територіального поширення і обсягів заподіяних або очікуваних збитків. **Рівні НС.**
8. Дайте визначення терміну “ризик”, «допустимий ризик». Наведіть приклади.
9. Системний аналіз безпеки життєдіяльності.
10. Що таке ризик як оцінка небезпеки, категорії серйозності та рівні імовірності небезпек?
11. Людина – як біологічний та соціальний суб'єкт. Потреби людини: фізіологічні, матеріальні та духовні.

12. Система "людина – життєве середовище" та її компоненти.
13. Навколишнє середовище та його роль в існуванні людини.
14. Взаємодія людини з біосферою в цілому та окремими її компонентами. Атмосфера, гідросфера, літосфера, ноосфера, техносфера.
15. Середовище: природне, виробниче, побутове, соціально-політичне.
16. Типи діяльності людини та їх характеристика.
17. Фізіологічні особливості організму людини. Характеристика основних аналізаторів БЖД.
18. Характеристика психологічних властивостей людини. Нервова система. Психіка людини і безпека життєдіяльності.
19. Властивості людини: атрибути, риси, якості.
20. Атрибути людини та їх характеристика.
21. Риси людини та їх характеристика.
22. Якості людини та їх характеристика.
23. Біоритми людини і їх роль в забезпеченні життєдіяльності людини.
24. Види поведінки людини та її психічна діяльність: психічні процеси, стани, властивості.
25. Негативні фактори, що впливають на здоров'я людини та їх характеристика.
26. Поняття про психоемоційні напруження (стрес).
27. Психотипи за реакцією людей на небезпеку. Стресові стани у людей, що знаходяться в районі НС.
28. Надзвичайна ситуація (НС): загальні ознаки, класифікація за походженням та рівнями.
29. Що відноситься до НС техногенного характеру?
30. Що відноситься до НС природного характеру?
31. Що відноситься до НС соціально-політичного характеру?
32. Що відноситься до НС воєнного характеру?
33. Стихійні лиха: сутність, класифікація.
34. Характеристика небезпечних геологічних процесів і явищ і їх наслідки для людини і суспільства. Правила поведінки в умовах небезпеки землетрусу.
35. Характеристика небезпечних метеорологічних явищ і їх наслідки для людини і суспільства. Правила поведінки при ураганах та повенях.
36. Небезпечні гідрологічні процеси і явища і їх наслідки для людини і суспільства.
37. Пожежі у природних екосистемах. Правила поведінки при пожежах.
38. Біологічні небезпеки. Характеристика небезпечних патогенних мікроорганізмів: найпростіші, гриби, віруси, рикетсії, бактерії. Пандемії, епідемії, масові отруєння людей.
39. Біологічні небезпеки. Загальна характеристика особливо небезпечних хвороб (холера, сибірка, чума та ін.). Інфекційні захворювання людини, тварин і рослин.
40. Техногенні небезпеки та їх вражаючі фактори за генезисом і механізмом впливу.
41. Що таке шум і в чому полягають особливості шумового забруднення?
42. Вплив вібрації на довкілля і здоров'я людини.

- 43.Електромагнітне випромінювання: загальна характеристика і вплив на людину
- 44.Промислові аварії, катастрофи та їхні наслідки. Рівні виробничих аварій в залежності від їхнього масштабу.
- 45.Небезпечні події на транспорті та аварії на транспортних комунікаціях. Заходи безпеки при користуванні залізничним транспортом.
- 46.Гідродинамічні об'єкти і їхнє призначення. Причини виникнення гідродинамічних небезпек (аварій).
- 47.Забезпечення пожежної безпеки підприємств, установ, організацій. Відповідальність за порушення (невиконання) вимог пожежної безпеки.
- 48.Джерела радіації та одиниці її вимірювання. Класифікація радіаційних аварій за характером дії і масштабами. Фази аварій та фактори радіаційного впливу на людину.
- 49.Механізм дії іонізуючих випромінювань на тканини організму. Ознаки радіаційного ураження.
- 50.Режими захисту населення у разі радіаційної аварії. Захист приміщень від проникнення радіоактивних речовин.
- 51.Хімічні речовини: характеристика і класифікація за характером дії на організм людини.
- 52.Тероризм: сутність, види, наслідки для суспільства, держави, промислових об'єктів.
- 53.Соціально-політичні конфлікти з використанням звичайної зброї та засобів масового ураження.
- 54.Соціальні фактори, що впливають на життя та здоров'я людини.
- 55.Поняття та різновиди натовпу. Поводження людини в натовпі.
- 56.Вплив інформаційного чинника на здоров'я людини та безпеку суспільства.
- 57.Засади БЖД в Конституції України. Законодавчі і нормативні акти з безпеки життєдіяльності.
- 58.Структурно-функціональна схема державного управління безпекою та захистом у НС в Україні.
- 59.Роль і завдання ЦЗ України та ДСНС України
- 60.ЄДС ЦЗ України: складові, функції
- 61.Дії органів місцевої виконавчої влади, місцевого самоврядування, керівництва ОГ щодо захисту об'єкту, персоналу, населення і територій від наслідків НС.
- 62.Назвіть способи та принципи захисту населення.
- 63.Що таке сховище ЦЗ?Розкажіть про загальну класифікацію сховищ.
- 64.Дайте характеристику індивідуальних засобів захисту населення.
- 65.Що відноситься до засобів захисту органів дихання? Призначення та загальна будова фільтруючого протигаза.
- 66.Що відноситься до засобів захисту шкіри? Призначення та загальна будова загальновійськового захисного комплексу ЗЗК.
- 67.Організація дозиметричного й хімічного контролю: порядок проведення, прилади.
- 68.Медичні засоби захисту.

- 69.Що таке евакуація і як вона проводиться?
- 70.Назвіть види робіт при проведенні рятувальних і інших невідкладних робіт РіНР. Спеціальна обробка людей, територій, техніки: дезактивація, дегазація, дезинфекція.
- 71.Принципи надання першої допомоги потерпілим.
72. Вплив електричного струму на організм людини.
- 73.Що таке фібриляція серця і методи надання допомоги потерпілому, враженому електричним струмом.
- 74.Надання першої допомоги при враженні блискавкою.
- 75.Надання першої допомоги потерпілому при ДТП.
- 76.Надання першої допомоги потерпілому від травматичного шоку.
- 77.Надання першої допомоги потерпілому при отруєнні чадним газом.
- 78.Дії рятувника після надання першої допомоги.
- 79.Заходи особистої безпеки при наданні першої допомоги потерпілим.

4. Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в Інтернеті

Основна нормативна

1. ДСТУ 2272-2006 „Пожежна безпека. Терміни та визначення основних понять”. URL: https://ammokote.com/wp-content/uploads/2020/08/DSTU_2272_2006.pdf
2. ДСТУ EN ISO 7010:2019 (EN ISO 7010:2012; A1:2014; A2:2014; A3:2014; A4:2014; A5:2015; A6:2016; A7:2017, IDT; ISO 7010:2011; Amd 1:2012; Amd 2:2012; Amd 3:2012; Amd 4:2013; Amd 5:2014; Amd 6:2014; Amd 7:2016, IDT) Графічні символи КОЛЬОРИ ТА ЗНАКИ БЕЗПЕКИ Зареєстровані знаки безпеки. URL: https://zakon.isu.net.ua/sites/default/files/normdocs/dstu_en_iso_7010_2019.pdf
3. ДК 019:2010. Класифікатор надзвичайних ситуацій. На заміну ДК 019-2001 ; Чинний від 2011-01-01. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va457609-10#Text>
4. Норми радіаційної безпеки України (НРБУ-97). // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0062282-97#Text>
5. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. № 254к/96-ВР. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
6. Кодекс законів про працю України: Закон від 10.12.1971 №322-VIII зі змінами і доповненнями // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
7. Кодекс цивільного захисту: Закон України від 02.10.2012 за № 5403-VI. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.

8. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992р. №2801-XII. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.
9. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 4.01.1998 №16/98-ВР. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/16/98-%D0%B2%D1%80>
10. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20.03.2003 № 638-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 25. ст.180 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text>
11. Про забезпечення санітарного і епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24.02.1994 року №4004-XII. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4004-12>.
12. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності і витратами, зумовленими народженням і похованням: Закон України від 18.01.2001 року № 2240- III. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/284/99#Text>
13. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 23.09.1999 року №1105-XIV. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>.
14. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 року №580-VIII. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
15. Про захист людини від впливу іонізуючих випромінювань: Закон України від 14 січня 1998 р. № 5/98-ВР. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15/98-%D0%B2%D1%80#Text>
16. Про Концепцію захисту населення і територій у разі загрози та виникнення надзвичайних ситуацій: Указ Президента України від 26 березня 1999 року № 284/99. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/284/99#Text>
17. Про об'єкти підвищеної небезпеки: Закон України (Із змінами, внесеними згідно із Законом від 15.05.2003р. №762-IV (762-15) // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2245-14#Text>
18. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 05.04.2007 року №877-V. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text>

19. Про охорону атмосферного повітря: Закон України від 16.10.1992 року №2707-XII // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-12#Text>
20. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 року №1264-XII. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
21. Про охорону праці : Закон України від 14.10.1992 року №2694-XII. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>.
22. Про питну воду та питне водопостачання: Закон України № 2918-III від 10 січня 2002 року. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2918-14#Text>
23. Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України від 27.02.1991р. №791а-XII. (Редакція від 27.05.2021) // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/791%D0%B0-12#Text>
24. Положення про єдину державну систему цивільного захисту: затверджено постановою КМУ від 9 січня 2014 р. № 11. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/11-2014-%D0%BF#Text>
25. Положення «Про державну службу України з надзвичайних ситуацій»; Указ Президента України від 16.01.2013р. № 20/2013. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/20/2013?nreg=20%2F2013&find=1&text=%EF%EE%E2%F1%FF%EA%E4%E5%ED%ED%EE%E3%EE&x=-888&y=-15865#n22>
26. Положення про організацію оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій та зв'язку у сфері цивільного захисту: Постанова КМ України № 733 від 27 вересня 2017 р. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/733-2017-%D0%BF>
27. Порядок здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях: Постанова КМУ №444 від 26 червня 2013 р. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/444-2013-%D0%BF>
28. Про державний нагляд за безпечним веденням робіт на підприємствах, в установах, організаціях і у військових частинах військових формувань та органів внутрішніх справ і Служби безпеки України : Постанова Верховної Ради України (Із змінами, внесеними згідно із Законом № 2171-III (2171-14) від 21.12.2000, ВВР, 2001, № 9, ст.38) . // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/244/95-%D0%B2%D1%80#Text>
29. Про затвердження переліку об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки: Постанова Кабінету Міністрів України,

Перелік від 04.03.2015 № 83. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/83-2015-%D0%BF>

30. Про затвердження Плану реагування на надзвичайні ситуації державного рівня: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 березня 2018 р. № 223 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/223-2018-%D0%BF#Text>
31. Про затвердження Положення про Державну службу України з питань праці: Постанова КМУ від 11 лютого 2015 р. № 96. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/96-2015-%D0%BF#Text>
32. Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві : Постанова КМУ від 17 квітня 2019 р. № 337. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/337-2019-%D0%BF#Text>
33. Про затвердження Технічного регламенту знаків безпеки і захисту здоров'я працівників : Постанова КМУ від 25 листопада 2009 р. № 1262 (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 76 (76-2016-п) від 11.02.2016) // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1262-2009-%D0%BF#Text>
34. Про порядок проведення атестації робочих місць по умовах праці: Постанова Кабінету Міністрів України від 01.08.1992 р. № 442. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-92-%D0%BF#Text>
35. Про нову гігієнічну класифікацію праці та показники, за якими надаються пільги і компенсації працівникам, зайнятим на роботах зі шкідливими та важкими умовами праці: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2001 р. № 450-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/450-2001-%D1%80#Text>
36. Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу: Наказ МОЗ України від 08.04.2014 № 248. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0472-14#Text>
37. Інструкція про порядок взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Національною поліцією України та Національною гвардією України у сфері запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, пожежі та небезпечні події: Наказ МВС України від 22.08.2016 № 859. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 14 вересня 2016 р. за № 1254/29384 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1254-16#n15>
38. Порядок розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій, що сталися в органах і підрозділах системи МВС України: Наказ МВС від 27.12.2002 № 1346, зареєстровано в Мін'юсті 31.01.2003 за № 83/7404 (Редакція від 17.07.2015). // База даних (БД)

«Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0083-03#Text>

39. Порядок розслідування та ведення обліку нещасних випадків, що сталися з поліцейськими, Затверджений Наказом МВС України 05 жовтня 2020 року №705. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 17 листопада 2020 р. за № 1139/35422. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1139-20#Text>
40. Про затвердження Вимог щодо безпеки та захисту здоров'я працівників під час роботи з екранними пристроями: Наказ *Мінсоцполітики України* від 14.02.2018 № **207**. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0508-18#Text>
41. Про затвердження деяких нормативно-правових актів з питань дорожнього перевезення небезпечних вантажів : Наказ МВС України від 04 серпня 2018 року №656 [сайт Національної поліції України]. URL : <https://www.npu.gov.ua/about/normativna-baza/pidzakonni-akti.html>
42. Про затвердження Інструкції про поводження з вибуховими матеріалами в органах і підрозділах внутрішніх справ України : Наказ МВС України від 09.07.2014 № 653. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1081-19#Text>
43. Про затвердження Інструкції про порядок взаємодії територіальних органів поліції та міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України під час реагування на надзвичайні ситуації, у випадку уведення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану : Наказ МВС України від 31 жовтня 2016 року № 1129 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-17#Text>
44. Про затвердження Інструкції про порядок дій органів (підрозділів) поліції в разі виявлення радіоактивних, хімічних та ядерних матеріалів або отримання інформації про порушення правил чи незаконне поводження з ними : Наказ МВС України від 06.09.2017 № 754. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-17#Text>
45. Про затвердження Класифікаційних ознак надзвичайних ситуацій: Наказ МВС України від 06.08.2018 № 658. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0969-18#Text>
46. Про затвердження Мінімальних вимог безпеки і охорони здоров'я при використанні працівниками засобів індивідуального захисту на робочому місці: наказ Міністерства соціальної політики України від 29.11.2018 № 1804 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1494-18#n15>
47. Про затвердження Положення про інструктажі, навчання та перевірку знань з питань пожежної безпеки в Національній поліції України : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 21.02.2017 № 145 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0355-17#Text>

48. Про затвердження Правил пожежної безпеки в Україні : Наказ МВС України Форма від 30.12.2014 № 1417. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0252-15>
49. Про затвердження Положення про служби державного нагляду за охороною праці системи МВС: Наказ МВС України від 31.12.2009 № 567. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0567320-09#Text>
50. Про затвердження порядку організації та проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту: Наказ МВС України від 11.09.2014 № 934. Офіційний сайт Національної поліції URL: <https://www.npu.gov.ua/about/normativna-baza/pidzakonni-akti.html>
51. Про затвердження порядків надання домедичної допомоги особам при невідкладних станах: Наказ МОЗ України від 09.03.2022 № 441. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0356-22#n36>
52. Про затвердження Правил пожежної безпеки в Україні : Наказ МВС України Форма від 30.12.2014 № 1417. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0252-15>
53. Про затвердження Порядку проведення медичних оглядів працівників певних категорій Наказ МОЗ України від 21 травня 2007 року N 246 Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 23 липня 2007 р. за N 846/14113 Із змінами і доповненнями, внесеними наказом МОЗ України від 14 лютого 2012 року N 107
54. Про затвердження Показчика нормативно-правових актів з охорони праці Наказ Державної служби України з питань праці від 22 квітня 2021 року №68. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0068880-21#n6>
55. НПАОП 0.00-4.11-07 «Типове положення про діяльність уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці». Наказ Держгірпромнагляду від 21.03.2007 р. №56.
56. НПАОП 0.00-4.12-05 «Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці». Наказ Держнаглядохоронпраці від 26.01.2005 № 15. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0231-05#Text>
57. НПАОП 0.00-4.21-04 «Типове положення про службу охорони праці». Наказ Держнаглядохоронпраці від 15.11.2004 р. № 255.
58. Рекомендації щодо побудови, впровадження та удосконалення системи управління охороною праці, затверджені Державним комітетом України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 07.02.2008 URL: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.28937.0>.

Основна

1. Грибан В. Г. Охорона праці в органах внутрішніх справ : підруч. [для курсантів і студ. вищ. навч. закл.] / В. Г. Грибан, О. В. Негодченко. Дніпро :

- Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2016. 248 с. URL: http://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/685/1/%D0%93%D1%80%D0%B8%D0%B1%D0%B0%D0%BD_%D0%9D%D0%B5%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D1%82%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%B4.pdf%201.pdf
2. Забезпечення охорони праці та особистої безпеки в Національній поліції України : навч. посібник [кол. авт. ; за заг. ред. д.б.н., проф. Грибана В.Г., к.ю.н. Глуховері В.А.] Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. 212 с. URL: <http://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/599/1/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9E%D0%9F%20%D1%82%D0%B0%20%D0%9E%D0%91%D0%9F%D0%9D%D0%9F.pdf>
  3. Жидецький В.Ц. Основи охорони праці: підручник. К.: Знання, 2010. 375 с. . URL: <http://xn--e1ajqk.kiev.ua/wp-content/uploads/2019/12/ZHideczkiy-V.CZ.-Osnovi-ohoroni-praczi.-Pidruchnik-1.pdf>
  4. Основи охорони праці підручник. 2-ге вид./ О. І. Запорожець, О. С. Протоєрейський, Г. М. Франчук, І. М. Боровик. К. : «Центр учбової літератури», 2017. 264 с.
  5. Безпека життєдіяльності та охорона праці : підручник / [В. В. Сокурєнко, О. М. Бандурка, С. М. Бортник та ін.]; за заг. ред. В. В. Сокурєнка ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2021. 308 с. URI: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/10837>

Допоміжна

1. Атаманчук П. Основи охорони праці: навч. посіб. К.: Центр навчальної літератури, 2017. 224 с. URL: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/07/Atamanchuk-P.-S.-ta-inshi-Ohorona-pratsi-v-galuzi.pdf>
2. Безпека життєдіяльності: Навчально-методичний посібник / [Укладачі: В.І. Кошель, Г.П. Сав'юк, Б.С. Дзундза]. Івано-Франківськ: НАІР, 2015. 107 с. URL: https://kbg.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/51/2018/04/Kurs_Lektsij_BGD_2015-_new.pdf
3. Безпека життєдіяльності : підручник. / [О. І. Запорожець, Б. Д. Халмурадов, В. І. Применко та ін.] К. : «Центр учбової літератури», 2013. 448 с. URL: <https://kpmu.km.ua/upload/medialibrary/8ca/BYEITYENA-zykhkhzhckyaersfkhk-Iatsuszyeshch.pdf>
4. Безпека людини у сучасних умовах: монографія / В.В. Березуцький, Н.Л. Березуцька, А.О. Богодист та ін.; за заг. ред. проф. В.В. Березуцького. Харків: ФОП Мезіна В.В., 2018. 208 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/34933>.
5. Березуцький В.В. Основи професійної безпеки та здоров'я людини : підручник / В.В. Березуцький [та ін.] ; під ред. проф. В.В. Березуцького. Харків : НТУ «ХПІ», 2018. 553 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI->

6. Васенко В.К., Тереніна О.В. Безпека життєдіяльності та її особливості у правоохоронних органах. *Право і безпека*: Науковий журнал Харківського національного університету внутрішніх справ. 2012. №1(43). С.213-217. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/5773>
7. Голінько В.І. Охорона праці в юриспруденції : навч. посіб. / В.І. Голінько, Р.С. Кірін, М.Ю. Іконніков ; за ред. В.І. Голінька ; М-во освіти і науки України, Нац. гірн. ун-т. Дніпропетровськ : НГУ, 2015. 166 с. URL: <http://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/149252/CD910.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
8. Довідник працівника Національної поліції : методичні рекомендації / [Колектив авторів]. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. 133 с. URL: http://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/404/1/%D0%9C%D0%A0%20%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D1%83%20%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%86%D1%96%D1%97_2016.pdf
9. Конфліктологія : навч. посіб. / А.І. Берлач, В.В. Кондрюкова, В.О. Криволапчук, О.Г. Поліщук; ОДУВС вид. 2-ге, доповн. Одеса : ОДУВС, 2010. 162 с. URL: <http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/310/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%BB%D1%96%D0%BA%D1%82%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F.pdf>
10. Зубар Н.М. Основи фізіології і гігієни харчування: Підручник. К.: Центр учбової літератури, 2010. 336 с. URL: http://boguslav-vpusp.net.ua/images/Files-2018/Osnovu_fiziologii_N.Zubar.pdf
11. Ключко А. М., Собина В. О. Формування правових основ взаємодії органів правоохорони, місцевого самоврядування та Державної служби України з надзвичайних ситуацій. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Сер.: Державне управління*. 2018. Вип. 1(8). С. 424-432. DOI: 10.5281/zenodo.1240814. URI: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/5594>
12. Коломієць, Олена, Демченко, Юрій Забезпечення безпеки поліцейських під час зупинення транспортного засобу. *Підприємництво, держава і право*. 2020, №7. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/7/27.pdf> . DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.7.26>
13. Лук'янихіна О.А. Діяльність ЄДС ЦЗ в мирний період і в умовах воєнного стану. *Проблеми цивільного захисту населення та безпеки життєдіяльності: сучасні реалії України: IX Всеукраїнська заочна науково-практична конференція (м. Київ, Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, 28 квітня 2023 року)*. К., 2023. С.99-100.
14. Лук'янихіна, О. А., Лук'янихін, В. О., Колесник, І. В. і Хамлика, К. О. (2021). Стимулювання персоналу Державної служби України з питань праці до впровадження міжнародного досвіду в управлінні охороною праці», *Право*

i безпека, 80(1), с. 42-48. doi: 10.32631/pb.2021.1.05. URI: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/lwsfkhv2021&div=9&id=&page=>

15. Лук'янихіна О.А., Афанасенко М.О. Пожежі у природних системах: стан та методи запобігання. *Проблеми цивільного захисту населення та безпеки життєдіяльності*: сучасні реалії України: VI Всеукраїнська заочна науково-практична конференція (м. Київ, Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, 28 квітня 2020 року). К., 2020. С. 98.
16. Лук'янихіна О.А. Екологічна безпека та екологічний ризик. Екологічний менеджмент на підприємстві [розділ підр.]/ Менеджмент для магістрів: підручник/ За ред. проф. О.Ф.Балацького та проф. О.М.Теліженка. Суми: ВТД "Університетська книга", 2013. Т. 2. 619с., С.492-510 (Гриф МОН, лист №14.4/18-Г-2924 від 30.12.2008р.)
17. Михайлюк В.О. Б.Д. Халмурадов. Цивільна безпека: Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2008. 158 с. URI: http://www.dut.edu.ua/uploads/l_1672_87262937.pdf
18. Мягченко О. П. Безпека життєдіяльності людини та суспільства. Навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2010. 384 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Miahchenko_Oleksandr/Bezpeka_zhyttiedialnosti_liudynty_ta_suspilstva.pdf?PHPSESSID=eb84590d847f57123690b02c8fd2ef24
19. Стищенко Т.Є., Пронюк Г.В., Сердюк Н.М., Хондак І.І. Безпека життєдіяльності»: навч. Посібник. Харків: ХНУРЕ, 2018. 336 с. URL: https://os.nure.ua/wp-content/uploads/2019/05/posibnik-bgd_2018_p.1.pdf

Інформаційні ресурси в інтернеті

5. <http://president.gov.ua/> – офіційне інтернет-представництво Президента України.
6. <http://rada.kiev.ua> – офіційний сайт Верховної Ради України.
7. <http://kmu.gov.ua/>. – офіційний сайт Кабінету Міністрів України.
8. <https://moz.gov.ua/> – офіційний сайт Міністерства охорони здоров'я України.
9. <http://mvs.gov.ua> – офіційний сайт Міністерства внутрішніх справ України.
10. <https://npu.gov.ua/> – офіційний сайт Національної поліції України.
11. <http://dsns.gov.ua> – Офіційний сайт Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС).
12. <https://dsp.gov.ua/> – Офіційний сайт Державної служби України з питань праці.
13. <http://www.rainbow.gov.ua/> – офіційний сайт Ради національної безпеки і оборони України.
14. <https://ukraineun.org/> – офіційний сайт постійного представництва України при ООН.
15. <https://niss.gov.ua> – офіційний сайт національного інституту стратегічних досліджень.
16. <http://www.nato.int/> – офіційний сайт Північноатлантичного альянсу (НАТО)
17. Навчальний відеофільм "Особиста безпека працівників поліції "URL: <https://youtu.be/EuY85UtrykA> (Обшук, туберкульоз, затримання) URL: <https://youtu.be/RwikSzmODdg> (наркозалежні- поведінка)